

Aikuissosiaalityön kehittäminen

Tapaus Uusikaupunki

TEIJA AHOKAS
Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden
yksikkö, Pori
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Lokakuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

AHOKAS, TEIJA: Aikuissosiaalityön kehittäminen. Tapaus Uusikaupunki

Pro gradu -tutkielma, 73 s.

Sosiaalityö

Ohjaaja: Timo Harrikari

Lokakuu 2015

Tässä pro gradu-tutkielmassa tarkastellaan Uudenkaupungin aikuissosiaalityötä. Uudenkaupungin aikuissosiaalityötä kehitettiin toimintatutkimuksellisin menetelmin kevään 2015 aikana. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, minkälaiseksi aikuissosiaalityön tiimi muotoutui ja miten vastuut ja tehtävät jakautuivat kehittämisen myötä tiimissä. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, mitkä asiat nousivat aikuissosiaalityön kehittämistarpeiksi. Tutkimuksen tavoitteena on myös tarkastella sitä, mitä nämä kehittämistarpeet kertovat aikuissosiaalityöstä ilmiönä ja professionaalisenä toimintana.

Tutkimusaiheena aikuissosiaalityön kehittäminen on ajankohtainen. Uusi sosiaalihuoltolaki tulee asteittain voimaan vuoden 2015 aikana. Se merkitsee suunnitelmallisen ja rakenteellisen sosiaalityön vahvempaa asemaa aikuissosiaalityössä. Lisäksi vuoden 2017 alussa tapahtuva perustoimeentulotuen siirto Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi on aikuissosiaalityön tulevaisuuden kannalta merkittävä muutos. Aikuissosiaalityö on risteyksessä ja kunnissa on mahdollisuus miettiä aikuissosiaalityön toteuttamista ja tehtäviä uudella tavalla.

Tutkimuksen aineisto on kerätty toimintatutkimusjakson aikana 1.1.–30.4.2015. Tutkimuksen aineisto muodostuu toimintatutkimuksen keinoin hankitusta aineistosta. Se sisältää kahden työkonferenssin äänitteen, kaksi pienryhmän äänitettä, neljä muistiota ja lisäksi tutkijan pitämän päiväkirjan. Tutkimuksen aineisto on analysoitu sisällönanalyysin keinoin käyttäen hyväksi teemoittelua.

Aikuissosiaalityön tiimi muodostettiin toimintatutkimusjakson aikana. Tiimin vastaavana toimii toinen aikuissosiaalityöntekijöistä. Tiimivastaavalle ja tiimin jäsenille määriteltiin tehtävät ja vastuut. Aikuissosiaalityöntekijän rooli muotoutui keskeiseksi. Aikuissosiaalityöntekijä on vastuussa aikuissosiaalityön asiakkaiden prosessista palvelutarpeen arvioinnista alkaen.

Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittämistarpeiksi nousivat palvelutarpeen arviointeihin, palvelusuunnitelmiin ja dokumentointiin liittyvän työn kehittäminen. Toimeentulotukikäytäntöihin ja yhteistyöhön liittyi myös kehittämistarpeita. Lisäksi kehittämiskohteiksi nousivat työpajatoiminta, kuntouttava työtoiminta, asumispalvelut ja laatutyö. Tutkimuksen keskeinen tulos on, että aikuissosiaalityön kehittämistarpeet liittyvät suunnitelmalliseen sosiaalityöhön, aktivoivaan sosiaalipolitiikkaan ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Rakenteellinen sosiaalityö ei selkeästi tässä vaiheessa nouse Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittämistarpeeksi. Aikuissosiaalityön profession näkökulmasta tutkimuksen tulokset ovat kahtalaisia. Suunnitelmallisen sosiaalityön ja yhteistyön tärkeys ovat keskeisiä aikuissosiaalityön profession näkökulmasta. Toisaalta aktivoivan sosiaalipolitiikan vahva rooli ja rakenteellisen sosiaalityön näkymättömyys ovat uhkia aikuissosiaalityön professionaalille toiminnalle.

Avainsanat: aikuissosiaalityö, kehittäminen, toimintatutkimus, tapaustutkimus

UNIVERSITY OF TAMPERE

School of Social Sciences and Humanities

AHOKAS, TEIJA: The development of social work with adults. Case Uusikaupunki.

Master's Thesis, 73 pages.

Social Work

Supervisor: Timo Harrikari

September 2015

This Master's thesis examines the social work with adults in Uusikaupunki. The social work with adults in Uusikaupunki was developed with action research methodology in spring 2015. The study focused on the question of how the team of social work with adults was formed and how the responsibilities and duties were divided during the development process. Additionally, the study examines which of the issues that arose need developing. Also, the study aims to look at what do these development needs tell about the social work with adults as a phenomenon and professional activity.

The theme of the research is current. The new Social Welfare Act will be phased in during 2015. It involves a stronger role for systematic and structured social work with adults. Moreover, the transfer of the basic income support to Social Insurance Institution in the beginning of the year 2017 will be a significant change when looking at the future of the social work with adults. Social work with adults is in transformation and municipalities have a possibility to think about the implementation and functions of social work with adults in a new way.

The research data was collected during the survey period January 1 to April 30, 2015. The study material consists of assets acquired through action research material. It contains two labour conference recording, two small group recordings, four of the memorandum and researcher's diary. The research material was analyzed using content analysis and thematisation.

Adult social work team was formed during the study period. Team leader is one of the social workers. Team defined roles and responsibilities for the team leader and team members. Social workers are in the key role. They are responsible for the customers' process from the beginning to the end of the assessment of the service needs.

The development needs of the social work with adults in Uusikaupunki were related to the assessment of the social service needs, social service plans and documentation. The needs were also related to the practice on income support system and co-operation. In addition, the development targets were related to workshop activities, rehabilitative employment, housing services and quality work. The essential result of the study is that the development needs are at systematic social work, activating social policies and multi-professional co-operation. The need for the development in the area of the structural social work did not rise in the study.

From the perspective of social work profession the results of the study are twofold. The importance of the systematic social work and the co-operation are essential from the view of the professionals in social work with adults. On the other hand the strong role of activating social policy and the invisibility of the structural social work are menaces for the professional action in the social work with adults.

Keywords: social work with adults, development, action research, case study

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	4
2.1. Uudenkaupungin aikuissosiaalityö	4
2.2. Aikuissosiaalityön ajankohtaiset haasteet	7
3. AIKUISSOSIAALITYÖ.....	12
3.1. Aiempaa tutkimusta	12
3.2. Aikuissosiaalityö sosiaalitoimessa	14
3.3. Aikuissosiaalityö professiona	17
3.4. Aikuissosiaalityön kehittäminen.....	20
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	24
4.1. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	24
4.2. Tutkimusmenetelmälliset valinnat.....	24
4.3. Lähtöoletus	31
4.4. Aineisto.....	32
4.5. Aineiston analyysi	34
4.6. Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	35
5. TUTKIMUSTULOKSET	38
5.1. Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimi	38
5.2. Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittämistarpeet	40
5.2.1. Palvelutarpeen arviointien ja palvelusuunnitelmien kehittäminen.....	40
5.2.2. Dokumentoinnin kehittämistarpeet	42
5.2.3. Toimeentulotukityön käytäntöihin liittyvät kehittämistarpeet	43
5.2.4. Työpajatoiminnan kehittämistarpeet	44
5.2.5. Kuntouttavan työtoiminnan kehittämistarpeet	45
5.2.6. Muut kehittämistarpeet.....	46
6. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	49
7. LOPUKSI.....	58
LÄHTEET.....	60

TAULUKOT

Taulukko 1: Tutkimusprosessin kuvaus	30
Taulukko 2 Tutkimuksen aineiston yhteenveto	33

1. JOHDANTO

Aikuissosiaalityö ei ole ilmiönä uusi. Työtä aikuisten parissa on tehty koko sosiaalityön historian ajan. Kuitenkin vasta 2000-luvulla siitä on tullut yhteiskunnallisen keskustelun ja kehittämisen kohde. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön kiinnostuksen lisääntymisen taustalla voi nähdä yhteiskunnalliset muutokset ja sosiaalityön ammatillistumiseen liittyvät paineet. Nämä ovat synnyttäneet tarpeita, joiden myötä aikuissosiaalityötä on alettu tutkia ja kehittää aiempaa korostu-
neemmin. (Jokinen & Juhila 2008, 7–8.)

Aikuissosiaalityön uudet tehtävät ja työnjako ja niiden myötä kehittäminen ovat ajankohtaisia uuden sosiaalihuoltolain näkökulmasta. Uusi sosiaalihuoltolaki tuli voimaan tutkimukseni aikana. Se näkyy vahvasti aineistossani. Lain tavoitteena on vahvistaa peruspalveluja, tehostaa monialaista yhteistyötä eri viranomaisten välillä ja vahvistaa asiakaslähtöisyyttä. Peruspalvelujen vahvistamisen nähdään edistävän sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta ja siirtävän sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen. Asiakaslähtöisyyden vahvistamiseen pyritään lisäämällä kokonaisvaltaisuutta asiakkaan tarpeisiin vastaamiseksi ja turvaamalla tuen saanti asiakkaan omassa lähiympäristössä. Yhteistyön tehostamisen kautta pyritään asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseen ja ylläpitämiseen. (STM 2015b.) Lain todellisia vaikutuksia aikuissosiaalityön käytänteisiin ei vielä tiedetä.

Toinen iso muutos aikuissosiaalityöhön liittyen on tulossa, kun perustoimeentulotuki siirtyy Kansaneläkelaitoksen (Kela) maksettavaksi vuoden 2017 alusta. Kuntien tehtäväksi jää jatkossakin ennaltaehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen myöntäminen. Toimeentulotuen tarkoituksen toteuttamiseksi kunnilla ja Kelalla on yhteistyövelvoite. Kelan on neuvottava ja ohjattava perustoimeentulotuen hakija kunnan sosiaalihuollon palveluihin tarvittaessa. (STM 2015c.) Kuntien sosiaalityöllä on edessään iso muutos, joka tulee vaikuttamaan aikuissosiaalityön tehtäviin ja toimintaan. Muutoksen vaikutuksia käytänteisiin ei vielä tiedetä, mutta aikuissosiaalityön on todettu olevan vahvasti kytköksissä toimeentulotukityöhön (Blomgren & Kivipelto 2012, 52; Kankainen 2012, 52, 102), jolloin sen voidaan arvioida olevan selvästi havaittava rakenteellinen muutos.

Monet yhteiskunnan muutokset ja aikakauden haasteet ja hyvinvoinnin uhat näyttäytyvät juuri aikuissosiaalityössä. Siksi se on ajankohtainen ja kiinnostava tutkimusaihe. Hyvinvoinnin uhkina

aikuissosiaalityössä näyttäytyy muun muassa nuorten aikuisten ammatilliseen koulutukseen kiinnittymättömyys, työttömyys ja työelämään kiinnittymättömyys ja näihin liittyvät elämänhallinnan vaikeudet. (Väisänen & Hämäläinen 2008, 15–21.) Aikuissosiaalityö on se palvelu, jossa kohdataan kaikkein huono-osaisimmat, paikka, jossa yhteiskunnalliset muutokset näkyvät ja konkretisoituvat (Mäntysaari 2006, 115). Sosiaalityö näyttäytyy aikansa yhteiskunnallisessa kontekstissa ja sen odotetaan olevan vastaus kunkin ajan vallitseviin haasteisiin (Juhila 2006, 12).

Tämän tutkielman idea syntyi jo kandidaatin tutkielmani aikana. Ohjaajani ehdotti, että hyödyntäisin kehittämiskokemustani. Tutkielmatyötä voitaisiin viedä esimerkiksi toimintatutkimuksen suuntaan. Samalla siirryin aikuissosiaalityön viransijaisuuteen ja aikuissosiaalityön tiimiyttäminen aloitettiin. Tästä syntyi ajatus, että voisin tehdä pro gradu tutkielmani Uudenkaupungin aikuissosiaalityössä tutkimalla sen toimintaa.

Aluksi tutkielma kytkeytyi toimintatutkimuksen perinteeseen kokonaan, mutta tutkimusprosessin aikana toimintatutkimus muuttui enemmän aineistonhankinnan menetelmäksi. Hain näkökulmaa omaan tutkimukseeni lisäksi tapaustutkimuksen perinteestä. Näin kykenin siirtymään kehittäjän roolista tutkijan rooliin.

Tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, millaisiksi Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittämishaasteet määrittyvät organisaatiomuutoksessa ja miten uusi tiimi lähtee hakemaan niihin ratkaisuja. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, mitä kehittämisen kohteet kertovat aikuissosiaalityöstä ilmiönä. Tutkimuskysymykseni ovat: Millaiseksi aikuissosiaalityö jäsentyy tiimiyttämisen myötä? Miten sosiaalityöntekijän työnkuva jäsentyy aikuissosiaalityön tiimissä? Mitkä asiat nousevat aikuissosiaalityön kehittämisen kohteiksi ja miksi? Mitä kehittämisen kohteet kertovat aikuissosiaalityöstä ja aikuissosiaalityön professiosta?

Aloitan tutkielmani kuvaamalla tutkimuksen lähtökohdat. Kuvaan aluksi tapaustutkimuksen paikallista kontekstia eli Uudenkaupungin aikuissosiaalityötä. Seuraavaksi käsittelen tutkimukseen vahvasti vaikuttavia ja toimintatutkimuksen pontimena olevia aikuissosiaalityöhön isoja muutoksia tuovia asioita eli uutta sosiaalihuoltolakia ja toimeentulotuen Kela-siirtoa. Luvussa kolme kuvaan aiempaa aikuissosiaalityön tutkimusta, aikuissosiaalityötä sosiaalitoimessa, työtä professionaalisenä toimintana ja aikuissosiaalityön kehittämistä.. Luvussa neljä esittelen tutkimukseni lähestymistapaa sekä kerron tutkimusaineistosta ja tutkimusaineiston analyysistä. Luku viisi esit-

telee tutkimukseni tuloksia ja luvussa kuusi käsittelen tutkimukseni johtopäätökset. Viimeisessä luvussa pohdin tutkimusprosessia ja kuvaan jatkotutkimusehdotukset.

2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1. Uudenkaupungin aikuissosiaalityö

Uudessakaupungissa asuu 15540 asukasta (Väestötietojärjestelmä). Yhdistetty sosiaali- ja terveyskeskus on vastuussa asukkaiden tarvitsemista sosiaalipalveluista, perusterveydenhuollosta ja sairaanhoitopalveluista. Lisäksi sen vastuulla on riittävä toimeentuloturva. Tavoitteena on edistää ja ylläpitää väestön fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveydentilaa. Lisäksi tavoitteena on sosiaalisen turvallisuuden ja toimintakyvyn edistäminen. Palveluketjujen prosessien kehittäminen ja parantaminen on tärkeä osa toimintaa. (SOIHTU 2011, 2–5.)

Sosiaalityön tehtävänä on perheiden hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen sekä mahdollisimman itsenäisen suoriutumisen tukeminen. Uudenkaupungin sosiaalikeskuksessa työskentelee seitsemän sosiaalityöntekijää. Sosiaalityöntekijöistä kaksi tekee aikuissosiaalityötä ja lastensuojelutyöntekijöitä on viisi. Sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on hoitaa asukkaiden toimeentulotuki- ja lastensuojeluasiat. Lisäksi sosiaalikeskuksessa työskentelee sosiaalityön johtaja. (Uudenkaupungin kaupunki 2014, 109–110.)

Uudenkaupungin talousarvioon 2013 ja suunnitelmaan 2013–2015 on kirjattu sosiaalityön tulosalueen osalta, että eri toiminnaloilla on tarpeellista tarkastella työn tekemisen tapoja, uudelleen organisoida ja selkeyttää toimintaa. Tähän tavoitteeseen liittyen aikuissosiaalityössä aloitetaan tiimiin perustuva työnjako vuoden 2015 alusta. (Uudenkaupungin kaupunki 2012, 112.) Tiimi on työryhmä, joka toteuttaakseen perustehtäviensä haasteita tekee suunnitelmallista ja säännöllistä yhteistyötä. Tiimissä on jaettu vastuut ja tehtävät ja kaikki osallistuvat päätöksentekoon. Jokainen tiimin jäsen tuo oman asiantuntijuutensa tiimiin, jotta asetetut tavoitteet ja yksikön perustehtävä saavutetaan. (Skyttä 2005, 11–12.)

Aikuissosiaalityön kehittämisen tarpeeseen on kiinnitetty huomiota myös Vakka-Suomen hyvinvointitilinpäätöksessä, jossa todetaan, että: ”Aikuissosiaalityön tärkeys nousee esiin työttömyyteen, toimeentulotukeen ja mielenterveyteen liittyvien tilastojen kautta. Palvelut ovat tällä hetkellä liiaksi erillään eikä yhteistyö toteudu asiakaslähtöisellä tavalla. Aikuissosiaalityön suunnitelmallinen toteuttaminen on edelleen heikkoa”. (Vakka-Suomen hyvinvointitilinpäätös 2013, 36.)

Uudessakaupungissa aikuissosiaalityön tiimin muodostavat: kaksi aikuissosiaalityöntekijää, kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja, kaksi työpajaohjaajaa ja kolme etuuskäsittelyä tekevää palvelusihteeriä. Uudessakaupungissa aikuissosiaalityöhön kuuluu kuntouttava työtoiminta ja nuorten työpajatoiminta. Lisäksi aikuissosiaalityön tiimiin kuuluvat tällä hetkellä työllisyyspoliittista hanketta tekevät hanketyöntekijät. Tiimin rakenne kuvaa, miten aikuissosiaalityö rakentuu paikallisesti ja miten kunnat määrittelevät aikuissosiaalityön asiakkuuden. Aikuissosiaalityön asiakkuuden kriteereistä ei ole olemassa yhteistä valtakunnallista linjaa eikä aikuissosiaalityön palveluita tarjota universaalisti kaikille. (Juhila 2008, 17).

Aikuissosiaalityöntekijät tekevät Uudessakaupungissa toimeentulotukityötä ja aikuissosiaalityötä. Toimeentulotukiasiakkaat on jaettu työntekijöille sukunimijaon mukaisesti. Poikkeuksena useisiin muihin kuntiin Uudessakaupungissa sosiaalityöntekijät tekevät edelleen toimeentulotukipäätöksiä myös perustoimeentulotuen osalta. Etuuskäsittely on jaettu kolmelle palvelusihteerille.

Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain määrittelemä sosiaalipalvelu, josta säädetään kuntouttavan työtoiminnan laissa (Sosiaalihuoltolaki 1984/710). Sen tavoitteena on asiakkaan elämänhallinnan lisääntyminen ja parempien edellytysten ja mahdollisuuksien luominen työllistymiselle. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189.) Kunta on velvollinen järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa. Asiakas ohjataan siihen lain määrittelemän aktivointisuunnitelman perusteella. Asiakkaan aktivointisuunnitelma laaditaan yhteistyössä sosiaalitoimen ja TE-toimiston kanssa. Uudessakaupungissa aktivointisuunnitelmaan laadintaan osallistuu sosiaalitoimen edustajana kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja.

Aktivointisuunnitelma on asiakkaan palvelutarpeen arvion pohjalta tehtävä suunnitelma, joka voi sisältää laaja-alaisia palveluita. Suunnitelmaan on kirjattava tiedot asiakkaan koulutuksesta ja työurasta ja arvio aikaisempien työllistymistä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuudesta ja työnhaku- ja asiakassuunnitelmien toteutumisesta. Suunnitelmaan kirjataan myös toimenpiteet, jotka voivat olla työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, kuntouttavaa työtoimintaa, muita sosiaalipalveluja sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189.)

Kuntouttava työtoiminta sisällytetään aktivointisuunnitelmaan siinä tapauksessa, että työ- ja elinkeinotoimiston arvion perusteella, asiakkaalle ei voida kolmen kuukauden kuluessa tarjota työ- ja elinkeinohallinnon palveluita. Kuntouttavan työtoiminnan toteutuksessa käytetään pääsääntöisesti sosiaalihuollon ammattilaisia, koska kysymys on sosiaalipalvelusta. Työtoiminnan työtehtävien ohjauksessa voidaan käyttää kyseisien työtehtävien ammattilaisia. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001/189.)

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on edistää asiakkaan elämänhallintaa ja toimintakykyä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi kuntouttava työtoiminta on suunniteltava ja toteutettava asiakkaan työ- ja toimintakyvyn ja osaamisen mukaan. Asiakasryhmän toimintakyvyn vaihtelun vuoksi toiminta on räätälöitävä yksilöllisesti asiakkaan tarpeen mukaan. Tämän vuoksi kuntouttavan työtoiminnan sisällöt voivat vaihdella. Osalle asiakkaista toiminta tarjoaa selkeitä, vastuullisia työtehtäviä, kun taas toisten osalta toiminta voi olla opettelua säännönmukaiseen päivärytmiin ja ohjattuun toimintaan. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.)

Kuntouttavan työtoiminnan on sisällettävä työtoimintaa. Toiminta ei voi perustua pelkästään arjen hallinnan taitojen opetteluun tai esimerkiksi opiskeluun, mutta se voi sisältää asiakkaan elämänhallintaa ja toimintakykyä tukevaa toimintaa. Tämän tyyppinen toiminta voi olla esimerkiksi lyhyitä kursseja ja koulutusjaksoja, joissa opetetaan työelämään johdattavia taitoja ja tietoa. Kuntouttavaan työtoimintaan voidaan lisäksi sisällyttää asiakkaan tarpeen mukaan työ- ja toimintakyvyn arviointia, lääketieteellisiä tutkimuksia, arjen hallintaan liittyvien taitojen harjoittelua, yhdessä harrastamista ja virkistäytymistä sekä erilaista ryhmätoimintaa. (Emt.)

Uudessakaupungissa kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään kaupungin omissa yksiköissä, alueen yhdistyksissä ja järjestöissä sekä lisäksi sitä hankitaan ostopalveluna. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja etsii työtoimintapaikat ja toimii jakson aikana työtoimintaan osallistuvan ja työtoimintapaikan tukena.

Nuorten työpajatoiminta

Nuorten työpajatoiminnan tavoitteena on nuoren syrjäytymisen ehkäisy, elämänhallinnan edistäminen, koulutukseen ohjaaminen ja tuen antaminen nuoren etsiessä polkuja työelämään. Nuorten työpajatoiminta on monialaista. Julkisen sektorin palveluissa työpajatoiminta sijoittuu sosiaalipalvelujen ja avoimien koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon. Työpajatoiminnan tavoitteena on yksilöllinen, yhteisöllinen ja varhainen tuki. Nuori saa mahdollisuuden ohjattuun ja

tuettuun työntekoon sekä yksilölliseen polkuun eteenpäin esimerkiksi koulutukseen, työllistymistä edistävään toimenpiteeseen tai avoimille työmarkkinoille. Nuorten työpajatoimintaan myönnetään vuosittain Aluehallintoviraston kautta valtionavustuksia. Aluehallintoviraston tehtävänä on rahoittamisen lisäksi edistää ja laajentaa työpajatoimintaa, järjestää ohjausta ja koulutusta ja osallistua toiminnan seurantaan. (Aluehallintovirasto, nuorten työpajatoiminta.)

Uudenkaupungin nuorten työpaja toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa 18 -28 -vuotiaille uusikaupunkilaisille. Työpajalla työskentelee kaksi työpajaohjaajaa. Työpajalla on mahdollisuus harjoitella työelämässä tarvittavia valmiuksia ja miettiä suuntaa tulevaisuudelle. Työpajan kuntouttavasta työtoiminnasta nuoret siirtyvät eteenpäin muihin työllisyyttä edistäviin toimenpiteisiin kuten työkokeiluun ja palkkatukityöhön tai koulutukseen ja avoimille työmarkkinoille. (Nuorten työpajatoiminta.)

Ote työstä luo tulevaisuutta -hanke

Ote työstä luo tulevaisuutta -hanke on työllisyyspoliittinen Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ja Vakka-Suomen kuntien rahoittama hanke. Hankkeeseen kuuluvat Uusikaupunki, Laitila, Pyhäranta, Vehmaa, Taivassalo ja Kustavi. Työntekijöitä hankkeessa on kaksi. Toinen heistä työskentelee uusikaupunkilaisten asiakkaiden kanssa. Toinen työntekijöistä on osa Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimiä. (Ote työstä luo tulevaisuutta.)

Hankkeella on kaksi tavoitetta: parantaa asiakkaiden työmarkkinavalmiuksia ja edistää heidän työllistymistään ja kehittää työllisyyttä edistäviä toimintamalleja Vakka-Suomeen. Hankkeen toimintamallien kehittämisessä on tärkeää asiakaslähtöisyys, moniammatillinen yhteistyö ja virtuaalisten palveluiden suunnittelu. Hankkeen asiakastyön tavoitteena on räätälöityjen, yksilöllisten työelämäpolkujen rakentaminen työllisyyttä edistävien toimenpiteiden kuten työkokeilun, palkkatuetun työn tai muun palvelun kautta. Työelämäpolkujen rakentamisessa korostuu yhteistyö yritysten, kuntien, yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa. (Emt.)

2.2. Aikuissosiaalityön ajankohtaiset haasteet

Aikuissosiaalityö on muutosten edessä seuraavien vuosien aikana. Tähän tutkimukseeni vaikutti vahvasti se, että Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittämisen taustalla oli tieto uuden sosiaalihuoltolain mukanaan tuomista muutoksista. Niihin ei oltu ennen toimintatutkimusjaksoa varau-

duttu lainkaan. Lisäksi oli tieto siitä, että perustoimeentulotuen Kela-siirtoa suunnitellaan vuoden 2017 alkuun. Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan tutkimukseni aikana ja vahvistus Kela-siirrosta saatiin samaan aikaan.

Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksen tavoitteena on hyvinvoinnin, sosiaalisen turvallisuuden ja osallisuuden edistäminen ja ylläpitäminen. Lisäksi tavoitteena on eriarvoisuuden vähentäminen. Näihin tavoitteisiin pyritään turvaamalla yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet. Laissa korostetaan asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. Lain tavoitteena on myös parantaa sosiaalihuollon, kunnan ja muiden toimijoiden yhteistyötä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.4.2015. Lain mukanaan tuomat muutokset olivat selkeästi näkyvillä koko tutkimusprosessini ajan.

Uudessa sosiaalihuoltolaissa on vahvasti varhaisen tuen vaatimus. Sosiaalihuollon toiminnan painopisteen toivotaan siirtyvän ennaltaehkäisyyn aiemmasta ongelmien korjaamisesta. Laki pyrkii ohjaamaan, miten varhainen tuki aloitetaan. Keskeistä on palvelun uusi toimintamalli. Sen keskiössä on prosessi, joka käynnistyy asiakkaan tullessa sosiaalitoimeen. Hänen ja hänen perheensä kokonaistilanne kartoitetaan aiempaa laajemmin. (Krank 2015) Palvelutarpeen arviointi tulee olla kokonaisvaltaista. Se voidaan jättää tekemättä vain sen ollessa ilmeisen tarpeeton (STM 2015d). Asiakkaalle nimetään prosessin alussa myös oma työntekijä. (Krank 2015.)

Yksi sosiaalihuoltolain (SHL 1301/2014) keskeisistä periaatteista on asiakaskeskeisyys. Asiakaskeskeisyys nähdään sosiaalihuollon toiminnan arvoperustana, jossa korostuu asiakkaan tarpeista lähtevä työskentely. Asiakas osallistuu itse palvelujensa suunnitteluun. Tavoitteena on asiakkaan ja palveluntarjoajan vuoropuhelu, jonka kautta syntyy yhteisymmärrys asiakkaalle tarjottavista palveluista. Asiakaskeskeisyyden näkökulmasta tärkeää ovat hyvä palvelu ja kohtelu sosiaalihuollossa ja asiakkaan tiedonsaanti omista oikeuksistaan. Asiakaskeskeisyys voi toteutua vain useiden tahojen tekemänä laajana yhteistyönä. (STM 2015d.)

Lain yhtenä tavoitteena onkin luoda edellytykset tällaisen yhteistyön syntymiselle. (emt.) Sosiaalihuoltolaki asettaa velvoitteen yhteistyön tekemiselle. Lakiuudistus velvoittaa eri sektorit kuten sosiaalitoimen ja terveystoimen hakemaan toisiltaan konsultaatioapua asiakkaan palvelutarpeen kartoittamiseksi, jotta tarpeen mukaiset palvelut voidaan järjestää. Lain hengen mukaisesti asiakasta tulee myös auttaa palvelujen piiriin pääsemisessä, jopa kädestä pitäen. (Krank 2015.)

Oleellinen muutos on mielenterveys- ja päihdetyön nostaminen lainsäädännössä ensi kertaa näkyväksi osaksi sosiaalipalveluja. Aikuissosiaalityön kannalta uudistuksen merkittävä muutos on sosiaalisen kuntoutuksen palvelukokonaisuuden kuvaaminen laissa. Sosiaalinen kuntoutus voidaan nähdä palvelujen yhdistämisenä. Laissa kaikki palvelut, kuten erilaiset ryhmäpalvelut sekä yksilöllisen tuen ja kuntoutustarpeitten kartoittaminen, nähdään yhtenä kokonaisuutena. Sosiaalinen kuntoutus yhdistyy selkeästi mielenterveys- ja päihdetyöhön, mutta sen kautta pyritään vastaamaan myös syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tilanteen kohentamiseen. (Krank, 2015.)

Sosiaalinen kuntoutus on osa monialaista kuntoutusjärjestelmää, johon liittyy tiivis yhteistyö lääkinnällisen, ammatillisen ja kasvatuksellisen kuntoutuksen kesken. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on vahvistaa asiakkaan kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista, vuorovaikutussuhteista ja oman toimintaympäristönsä rooleista. Sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuteen yhdistetään tarvittaessa muut palvelut ja tukitoimet. Sosiaalisen kuntoutuksen lähtökohtana on asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltainen selvittäminen. Tämänlaisen kokonaisvaltaisen työskentelyn vaatimus tulee ongelmien kasautumisesta ja pitkittymisestä. (STM 2015d)

Sosiaalinen kuntoutus perustuu yksilöllisen tuen ja toiminnallisuuden yhdistämiseen. Toiminnallinen osallisuus ja sitä kautta osallistuminen on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Toiminnallisuudella tarkoitetaan arkielämän taitojen opettelu, päihdeettömän arjen hallintaa, koulutukseen tai työhön tarvittavien asioiden harjoittelua tai oppimista toimimiseen ryhmässä. Sosiaalihuoltolain soveltamisohjeen mukaisesti sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluvat muun muassa yksilöllinen psykososiaalinen tuki ja lähityö kuten kotikäynnit, mukana kulkeminen, kasvatuksellinen tuki omien asioiden hoitamiseen tai erilaiset toiminnalliset ryhmät. Lisäksi sitä voivat olla vertaistuki, osallistuminen vapaaehtoistoimintaan, työtoiminta ja kaikki asiakkaalle tarjottavat palvelut ja tukitoimet osana sovittua suunnitelmaa. Tavoitteena on tarjota kunnille mahdollisuus kehittää erilaisia ja eri asiakasryhmille soveltuvia ryhmämuotoisia palveluja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. (Emt.)

Toimeentulotuen Kela-siirto

Keväällä 2014 julkaistiin tieto perustoimeentulotuen siirtymisestä Kelaan vuoden 2017 alusta. Uudistus on osa hallituksen rakenneuudistusohjelmaa. Toimeentulotuen Kela-siirrosta on vielä saatavilla varsin vähän tietoa. Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) verkkosivuilla kerrotaan, että tarkoituksena on parantaa ihmisten yhdenvertaisuutta tuen saamisessa, tehostaa toimintaa ja

vähentää kuntien tehtäviä tiukassa taloustilanteessa. Valtakunnallisena toimijana Kelan uskotaan kuntia paremmin pystyvän tehokkaaseen ja yhdenmukaiseen kansalaisten taloudellisen turvan hoitamiseen. Tavoitteena on, että tuki ohjeistetaan yhtenäisemmäksi siten, että kuntakohtaiset erot vähenisivät ja kansalaisten yhdenvertaisuus paranisi. (STM, 2015a).

Asiakas pystyy yhdessä viranomaisessa asioidessaan hakemaan sekä Kelan etuuksia että perustoimeentulotukea. Valtaosa eli 97 prosenttia toimeentulotuen asiakkaista saa jotain Kelan etuutta tällä hetkellä. Kelassa on käytettävissä asiakkaiden tiedot useista kansallisista järjestelmistä, mikä vähentää asiakkaan tarvetta esittää tulotietojaan. Muita siirron etuja on muun muassa se, että Kela voi tasata ruuhkahuippuja jakamalla työtä eri puolille Suomea. ja. (Emt.)

Perustoimeentulotuen on tarkoitus säilyä edelleen hakemuksen perusteella myönnettävänä. Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki, jotka vaativat laaja-alaista harkintaa, ovat edelleen kuntien sosiaalitoimen tehtävä. Kelan etuuskäsittelyssä varmistetaan yhteisesti sovittujen perusteiden mukaisesti asiakkaiden ohjaus tarvittaessa sosiaalityöhön. (Emt.)

Siirron taustalla nähdään myös taloudellista hyötyä. STM:n mukaan kuntien hallintokustannukset voisivat alentua arviolta enimmillään 69 miljoonaa euroa ja Kelan hallintokulut kasvaa arviolta 32 miljoonalla eurolla. Lisäkustannuksia arvioidaan syntyvän siitä, että perustoimeentulotuen hakeminen Kelalta saatetaan kokea helpommaksi. Tämän vuoksi tuen hakijoiden määrä voi kasvaa. (Emt.)

STM arvioi, että pidemmällä aikavälillä säästöä voidaan saada palveluprosessin tehostumisesta ja sosiaalityön painopisteen siirtymisestä varhaiseen puuttumiseen. Kunnissa on tarvetta ohjata sosiaalityön painopistettä ehkäisevään asiakastyöhön, jolla voidaan vähentää taloudellisen tuen tarvetta. (Emt.) Sosiaalityön ammattilaiset näkevät myönteisenä, että perustoimeentulotuen siirtymisen jälkeen aikuissosiaalityö voisi vahvemmin määrittyä suunnitelmalliseksi huono-osaisten auttamistyöksi ja tuoda lisää aikaa suunnitelmallisen muutossosiaalityön tekemiseen (Talentia, 2015).

Aikuissosiaalityön ammattilaiset näkevät paljon myönteisiä asioita toimeentulotuen siirtymisestä Kelaan. Huolta herättää muun muassa epäselvyys siitä, miten asiakastiedot välittyvät Kelasta sosiaalitoimeen. Miten asiakkaat tiedostavat aikuissosiaalityön tarpeen, kun rahallinen perustuki tulee Kelasta (emt)? STM:n mukaan jo nyt suurin osa toimeentulotukipäätöksistä tehdään hake-

muksen perusteella asiakasta tapaamatta. Tavoitteena on, että Kelan etuuskäsittely varmistaa asiakkaiden ohjauksen sosiaalityön piiriin yhteisesti sovituin perustein. (STM, 2015a.)

Perustoimeentulotuen siirtyminen Kelaan aiheuttaa myös paljon kysymyksiä. On perusteltua olla huolissaan siitä, ovatko asiakkaiden tilanteet yhä vaikeampia ennen kuin he löytävät aikuissosiaalityön. Huolta aiheuttaa myös se, miten yhteys Kelan ja aikuissosiaalityön välillä toimii. Tarvi- taanko jatkossa lausuntoja ja lähetteitä, jottei syntyisi uutta väliinputoajien ryhmää? (Talentia 2015.)

3. AIKUISSOSIAALITYÖ

Aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä on kiinnostuttu parin viimeisen vuosikymmenen aikana. Yhteiskunnalliset muutokset ja lisäksi sosiaalityön ammatillistumiseen liittyvät paineet ovat synnyttäneet tarpeita, joiden myötä aikuissosiaalityötä on alettu tutkia aiempaa enemmän. (Jokinen & Juhila 2008, 7–8.) Tämän kappaleen ensimmäisessä aluvussa kuvaan aiempaa aikuissosiaalityön tutkimusta. Tällä pyrin asettamaan oman tutkimukseni osaksi aiempaa tutkimusta. Toisessa aluvussa kuvaan sosiaalitoimessa tehtävää aikuissosiaalityötä, jonka kautta rajaan tutkimukseni aikuissosiaalityön käsitettä. Kolmannessa aluvussa käsitelen aikuissosiaalityötä professionaalisenä toimintana. Tarkoitukseni on kuvata oman tutkimukseni näkökulma siihen, mitä professionaalilla aikuissosiaalityöllä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan. Viimeisessä eli neljännessä aluvussa tarkastelen aikuissosiaalityön aiempaa kehittämistä.

3.1. Aiempaa tutkimusta

Aikuissosiaalityöstä on tehty useita pro gradu tutkielmia. (Kts. esim. Suortti 2012, Wallenius 2012, Heinonen & Mustonen 2006, Hyvärinen 2008.) Myös väitöskirjoja ja lisensiaatintutkimuksia on tehty aikuissosiaalityön kentässä. Tuija Nummelan (2011) väitöskirjatutkimuksessa kiinnostuksen kohteena on asiakkaan asema ja oikeuksien toteutuminen aikuissosiaalityössä. Jarmo Heikkisen (2008) väitöskirja ”Sosiaalityön ammattikuva sosiaalihuollossa” on tutkimus sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä ja kokemuksista sosiaalitoimiston ammatillisesta sosiaalityöstä. Eeva Liukko (2009) tutki lisensiaatintutkimuksessaan perussosiaalityön mahdollisuuksia helsinkiläisten projektien näkökulmasta ja Eija Huovila (2013) alle 25-vuotiaiden helsinkiläisten nuorten kokemuksia perussosiaalityöstä. Marja Koskenalhon (2013) lisensiaatintutkimus tutkii kertomuksia Espoon aikuissosiaalityön asiakkaiden arjesta.

Oman tutkimukseni kannalta keskeiseksi nousi Leila Kankaisen lisensiaatin tutkimus. Kankainen (2012) tutki kehittämishankkeiden kuvaamaa aikuissosiaalityötä. Hän oli kiinnostunut sosiaalitoimiston aikuissosiaalityön toteutumisesta ja kehityssuunnista ja siihen vaikuttavista yhteiskunnallisista tekijöistä. Tutkimusaineistona olivat Sosiaalialan osaamiskeskusten vuosina 2007–2009 julkaisemat aikuissosiaalityön kehittämishankkeiden raportit. Näissä raporteissa kuvataan aikuissosiaalityötä 37 kunnassa Keski-Suomessa, Kymenlaaksossa, Hämeessä ja Uudellamaalla.

Kankaisen tutkimusmenetelmänä oli teorialähtöinen sisällönanalyysi. Hän hyödynsi analyysityökaluna uusinstitutionaalisen organisaatioteorian pohjalta koostettua analyysikehikkoa. Tarkastelun näkökulma oli, miten instituutiot vaikuttavat aikuissosiaalityön rakenteeseen ja toimintalogiikkaan.

Kankaisen tutkimuksen mukaan kaikissa hankkeissa kehittämistyön tavoitteeksi asetettiin aikuissosiaalityön sisällöllinen ja menetelmällinen kehittäminen sekä aikuissosiaalityössä käytettävien käsitteiden määrittely. Dokumentointi oli menetelmällisen kehittämisen tärkeä osa-alue. Hankkeiden ollessa seudullisia, asetettiin hankkeiden tavoitteeksi myös aikuissosiaalityön käytäntöjen yhdenmukaistaminen, jonka nähtiin vaikuttavan asiakkaiden yhdenmukaiseen, tasa-arvoiseen ja vaikuttavaan palveluun. Lisäksi tavoiteltiin eri ammattikuntien, erityisesti toimeentulotukityöhön liittyen, tehtäväkuvien määrittelyä ja kehittämistä. Kankaisen mukaan hankkeissa pyrittiin aikuissosiaalityön itseymmärryksen lisäämiseen, mutta niillä oli myös laajempia tavoitteita. (Kankainen 2012, 47.)

Kankaisen tutkimuksen mukaan aikuissosiaalityön toiminta eri kunnissa pitää sisällään samantyyppisiä elementtejä, mutta toimintatavat kuntien välillä vaihtelevat. Käytännön työ ei toteudu ideaalin tasolla, miten työtä ja työtapoja on määritelty. Aikuissosiaalityön institutionaalinen ohjaus on heikkoa, josta aiheutuu yhteiskunnallisen tehtävän ja toimintavaltuuksien osittaista puutetta. Toiminnan käsitteellinen määrittely ja käytännön määrittely ovat puutteellisia, minkä vuoksi työntekijöiden tehtäväkuvat jäävät epämääräisiksi. (Emt., 3.)

Tutkimuksen mukaan aikuissosiaalityötä ohjaavat yhteiskunnalliset mekanismit ovat usein ristiriidassa sosiaalityön ammatillisten ja eettisten lähtökohtien kanssa, josta aiheutuu ammatillista turhautumista. Turhautuminen ei kuitenkaan ole saanut sosiaalityöntekijöitä osallistumaan oman yhteiskunnallisen ja ammatillisen tehtävänsä määrittelyyn. Tämän tyyppinen osallistuminen on edelleen vähäistä. Kankaisen mukaan vaarana on aikuissosiaalityön kapeutuminen toimenpidekeskeiseksi. Toisaalta aikuissosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus kehittää työmuotoja, jotka kunnioittavat sosiaalityön ammatillisia ja eettisiä lähtökohtia ja haastaa yhteiskunnallisista palveluista päättäviä tahoja keskusteluun yhteiskuntapolitiikasta ja sen vaikutuksista. Tätä kautta aikuissosiaalityö voi nostaa perustehtävän mukaisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten elinolot yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Emt., 3.)

Kankainen (2012) tuo esille, että aikuissosiaalityön kehittämisen keskeiseksi teemoiksi nousevat yhteiskunnallisen tehtävän kirkastaminen, ammatillisen paikan määrittely ja ammatillisten käytäntöjen kehittäminen. Hänen mukaansa nämä näkyvät aikuissosiaalityössä keskusteluina aikuissosiaalityön viimesijaisuudesta sekä aktivointipolitiikasta, toimeentulotuesta ja rakenteellisesta sosiaalityöstä.

3.2. Aikuissosiaalityö sosiaalitoimessa

Aikuissosiaalityö on käsitteenä moninainen ja epämääräinen (Raunio 2011, 50) ja aikuissosiaalityön käsite on alkanut saada muotoaan vasta 2000-luvun aikana. (Jokinen & Juhila 2008, 7). Tutustuessani aikuissosiaalityöstä tehtyihin tutkimuksiin ennen tutkimusprosessin alkua huomasin, ettei käsittemäärittely ole täsmällistä. Yhteisesti hyväksytyä määritelmää aikuissosiaalityön sisällöstä tai asiakasryhmistä ei ole. Valtakunnallisen aikuissosiaalityön kartoituksen mukaan aikuissosiaalityö määrittyy alueellisesti ja rakentuu paikallisesti. Se vaikuttaa olevan edelleen jäsenymätöntä (Blomgren & Kivipelto, 2012, 4, 15.) ja hakevan paikkaansa myös sisäisesti (Heinonen & Mustonen 2006, 120).

Tässä työssä aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan kunnallisessa sosiaalitoimessa tehtävää lakisääteistä työtä. (Juhila 2008, 26). Tätä aikuissosiaalityötä kutsutaan usein myös perussosiaalityöksi. (Väisänen & Hämäläinen 2008, 10; Liukko 2006, 13; Blomgren & Kivipelto 2012, 17.) Aikuissosiaalityötä voidaan kuvata myös yleissosiaalityöksi, jossa näkyvät monenlaiset asiakasryhmät ja menetelmät. (Blomgren & Kivipelto 2012, 17).

Aikuissosiaalityö on tarveharkintainen palvelu. Tällä tarkoitetaan sitä, että aikuissosiaalityöhön ei ole subjektiivista oikeutta. Aikuissosiaalityöstä haetaan palvelua tai sen piiriin velvoitetaan, kun elämässä on kohdannut ongelmallinen tilanne. Tarve voi olla esimerkiksi taloudellinen tilanne, sosiaalipalveluihin ja -etuuksiin liittyvä neuvonta, työ ja koulutus, asuminen ja asunnottomuus, terveys ja kuntoutuminen, päihdeongelma tai elämäntilanteeseen liittyvä kriisi. (Juhila 2008, 16–20, 26.) Aikuissosiaalityötä tehdään laajasti katsottuna sosiaalitoimen lisäksi myös mielenterveys- ja päihdetyössä, työvoiman palvelukeskuksissa ja kolmannella sektorilla (emt., 14). Tässä nämä on rajattu tutkimustehtävän mukaisesti ulkopuolelle ja aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalitoimessa tehtävää perussosiaalityötä aikuisten parissa.

Aikuissosiaalityö vaikuttaa käytäntöjen, toimintamallien ja tehtävärakenteen osalta edelleen jäsentymättömältä (Blomgren & Kivipelto 2012, 4). Valtakunnallisen aikuissosiaalityön kartoituksen pohjalta voidaan kuitenkin hahmottaa yleiskuva aikuissosiaalityöstä. Tutkimuksessa kartoitettiin aikuissosiaalityöntekijöille suunnatun kyselyn avulla, mitä aikuissosiaalityö on tällä hetkellä. Kartoituksen perusteella aikuissosiaalityön merkittävimmät asiakasryhmät ovat päihteidenkäyttäjät, työttömät, alle 25-vuotiaat nuoret, maahanmuuttajat sekä taloudellisissa vaikeuksissa olevat asiakkaat (emt., 32). Aikuissosiaalityössä tehdään laajasti työtä asiakkaan elämässä ilmenevien erilaisten ilmiöiden parissa. Hyvin usein aikuissosiaalityötä palveluna kuvataan mahdollisten ongelmien kuten työttömyyden ja päihderiippuvuuden kautta (Emt., 17). Kartoituksessa aikuissosiaalityön asioina ja ilmiöinä nousivat esiin asiakkaiden elämänhallinta, toimeentulo, työn saanti, työttömyys, päihteidenkäyttö, päihderiippuvuus, asuminen ja asunnottomuus (emt., 36). Käytetyimmiksi aikuissosiaalityön menetelmiksi kartoituksessa todettiin asiakkaan kuunteleminen ja empatian osoittaminen, suunnitelmien ja päätösten tekeminen, asiakkaan kannustaminen ja voimavarojen etsiminen sekä palveluohjaus ja etuuksista tiedottaminen (emt. 38).

Valtakunnallisen aikuissosiaalityön kartoituksen perusteella voi sanoa, että aikuissosiaalityö on edelleen vahvasti sidoksissa toimeentulotukityöhön (Blomgren & Kivipelto 2012). Aikuissosiaalityö liittyy toimeentulotukityöhön ja tämän vuoksi aikuissosiaalityössä tehdään työtä yhteiskunnan heikompiensaisten kanssa. Vaikka toimeentulotukityötä on pidetty suunnitelmallista, asiakastyöhön paneutuvaa työtä vähäisempänä, voidaan se edelleen nähdä sosiaalityön oleellisena tehtävänä syrjäytymisen ehkäisemisen ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen katkaisemisen näkökulmasta. Lisäksi uudet haasteet esimerkiksi työllisyyden aktivoinnin osalta tuovat syvemmän ja monipuolista ammattitaitoa vaativan tehtävän myös toimeentulotukityöhön. Toimeentulotukityötä ei siis voida pitää ainoastaan rahan jakamisena vaan myös yhteiskunnallisen eheyden ylläpitämisenä ja syrjäytymisen estämisenä. (Raunio 2011, 51.)

Juhila (2008) on tutkinut aikuissosiaalityötä käyttäen aineistona kuntien verkkosivuja. Verkkosivuilla aikuissosiaalityön sisällöiksi nimetään yleensä toimeentulotukityö, kuntouttava työtoiminta ja päihdetyö. Lisäksi joissakin tapauksissa sisällöt laajenevat tukiasumis-, asunnottomuus-, alue- ja yhdyskuntatyöhön. (Juhila 2008, 44.) Juhilan tutkimuksen mukaan aikuissosiaalityötä jäsennetään verkkosivuilla lisäksi työn sisällön kautta. Käsitteet, jotka toistuvat kuvauksissa ovat kuntoutus, arviointi ja suunnitelma. (Emt., 21–24.)

Kuntoutuksesta on tullut keskeinen aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön menetelmä. Se nostettiin Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelmassa yhdeksi tulevaisuuden tärkeäksi työorientaatioksi (Karjalainen & Sarvimäki 2005) ja lisäksi se on nostettu keskeiseksi palveluksi uudessa sosiaalihuoltolaissa. Kuntouttava sosiaalityö nähdään ratkaisuna syrjäytymiseen ja elämänhallinnan ongelmiin, mutta se on menetelmänä edelleen paikkaansa hakeva (Liukko 2006 20–21). Sosiaalinen kuntoutus vahvisti asemaansa jo aikaisemmin kuntouttavan työtoiminnan lain astuessa voimaan vuonna 2001, jossa se nähtiin etenkin työllistymisen mahdollisuuksien parantamisen keinona. Uuden sosiaalihuoltolain puitteissa se on laajentunut aikuis-sosiaalityön orientaatioksi, jonka tavoitteena on asiakkaan sosiaalisen elämäntilanteen parantaminen laajemminkin (Juhila 2008, 22–23).

Arviointi on keskeinen osa aikuissosiaalityötä. Se on vahvasti mukana asiakkaan lähtötilanteen arvioinnissa ja kuntouttavassa työtoiminnassa, mutta sen voi nähdä laajemminkin osana aikuis-sosiaalityön arviointia. Tilanearviotyötä on kehitetty aikuissosiaalityön menetelmänä ja se on nähty osana suunnitelmallista työskentelyprosessia. (Emt., 23.) Sosiaalihuoltolain muutoksen myötä jälkeen arviointi on noussut keskeisempään rooliin. Laki velvoittaa palvelutarpeen arvioinnin tekemisen asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Kolmas Juhilan käsite on suunnitelma. Sosiaali- ja terveydenhuollossa on uskottu pitkään suunnitelmien tekemiseen ja niiden nähdään olevan perusta sille, että asiakkaalle ja työntekijälle syntyy yhteinen näkemys tilanteesta. Samalla molemmat osapuolet tietävät, mitä heiltä odotetaan ja miten sovittu prosessi etenee. (Juhila 2008, 24.) Tämänlainen alkutilanteessa tehtävä arviointi on määritelty sosiaalityön prosessissa keskeiseksi, koska se luo pohjan työskentelylle. Aktivointisuunnitelmien lisäksi suunnitelmia on tehty aiemmin myös sosiaalihuoltolain velvoittamana aikuissosiaalityössä, mutta uudessa sosiaalihuoltolaissa suunnitelmatyöskentelyä on määritelty tarkemmin. Laki määrittää, että palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, ellei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava aina kun mahdollista yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakassuunnitelman tulee sisältää sekä asiakkaan että ammatillisen arvion tuen tarpeesta, asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista, arvion asiakkaan terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömistä sosiaalipalveluista ja muista tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä sekä arvioiden niiden alkamisajankohdasta ja kestosta. Suunnitelmassa tulee olla yhdessä asetetut tavoitteet

ja tiedot siitä, kuinka usein asiakas ja omatyöntekijä tai muu asiakkaan palveluista vastaava työntekijä tapaavat. Lisäksi suunnitelmaan tulee kirjata arvio asiakkuuden kestosta, tiedot niistä yhteistyötahoista, jotka osallistuvat asiakkaan tarpeisiin vastaamiseen ja vastuiden jakautuminen niiden kesken. Suunnitelmassa tulee olla suunnitelman toteutumisen seuranta, tavoitteiden saavuttamista ja tarpeiden uudelleen arviointia koskevat tiedot. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Uuden sosiaalihuoltolain mukaista toimintaa palvelutarpeen arvioinnin, palvelusuunnitelman ja sosiaalipalvelujen osalta voidaan kuvata myös tavoitelähtöisenä sosiaalityön prosessina. Ilmari Rostilan mukaan tavoitelähtöinen sosiaalityön prosessi sisältää: asiakassuhteen luomisen, asiakkaan tilanteen arvioinnin ja voimavarojen kartoittamisen, tavoitteista ja työn välineistä sopimisen, muutoksen tavoittelun ja myös työskentelyn päättämisen ja arvioimisen. (Rostila 2001, 59–99.)

Kunnallisten sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityön määritelmässä kuntoutuksen, arvioinnin ja suunnitelman lisäksi kolme keskeistä elementtiä ovat ongelma, tavoite ja välineet. Ongelmalla tarkoitetaan yllä mainittua ongelmallista tilannetta, joka asetetaan työn tavoitteeksi. Tuki, neuvonta ja ohjaus mielletään välineiksi pulmallisen tilanteen ratkaisemiseksi. (Juhila 2008 14–47.) Nämä käsitteet kuvaavat hyvin ammatillista sosiaalityötä, jonka lähtökohtana ovat huolellinen tilannearviointi, suunnitelmallinen työote, asetettuihin muutostavoitteisiin pyrkiminen ja tavoitteen saavuttamiseksi valitut välineet. (emt., 17.)

3.3. Aikuissosiaalityö professiona

Menneiden vuosikymmenien aikana on ollut erilaisia painotuksia ja vaatimuksia sen suhteen, mikä on sosiaalityön tehtävä ja tavoite. Näihin erilaisiin painotuksiin on vaikuttanut vahvasti se, että sosiaalityöllä on ollut pyrkimys nousta vapaaehtoisesta hyväntekeväisyystyöstä ammatilliseksi työksi, jossa hoidetaan yhteiskunnan tehtäviä. Pyrkimys siihen, että sosiaalityö saavuttaa itsenäisen profession aseman, unohtamatta sen ydinajatusta auttamistyöstä, on ollut modernissa professionaalisuuskeskustelussa keskeinen. Tässä 1980-luvulla alkaneessa keskustelussa on ollut eri vaiheita. (Matthies 1993, 97–130.) Raunio määrittelee vaatimuksiksi profession syntymiselle koulutuksen ja ammatin tietoperustan lisäksi ammatillisen monopoli- ja autonomia-aseman saavuttamisen ja sen ylläpitämisen (Raunio 2011, 32). Heinonen ja Spearman (2011) toteavat profession sisältävän yleisen tiedon ja teorian, yliopistollisen koulutuksen, työn mitattavat tulokset,

kontrollin ammatinharjoittamiseen sekä moraalin ja etiikan. Sosiaalityötä professionaalisuutena voidaan määritellä myös ulkoapäin. Sosiaalityö voidaan kuvata organisaatioista riippumattomana ammatina, jolla on oma yhteiskunnallinen tehtävänsä, tietopohjansa ja osaamisalueensa. Se voidaan kuvata lisäksi sosiaalipoliittisen järjestelmän instrumenttina, joka saa tehtävänsä ja sisältönsä järjestelmästä, sen sisältämistä etuuksista ja palveluista (Kananoja 2010, 23–28).

Moderniin professionaalisuuskeskusteluun kohdistettu kritiikki liittyy siihen, että ammattilaisten, tässä tapauksessa sosiaalityöntekijöiden, pelkkä objektiivinen ja tieteellisrationaalinen tiedon käyttö johtaa asiakkaan objektin asemaan, jossa toiseutta aiheutetaan diagnooseilla. Tämän nähdään johtuvan erityisesti professionaaleilla olevan tiedon eli tieteellisen tiedon ylivoimaisuudesta asiakkaan omaan tietoon nähden. Tämänlainen toiminta on ollut vahvasti yhteydessä sosiaalityön statusprojektiin. (Raitakari 2002, 44–62; Karvinen-Niinikoski 2009, 131–159.)

Postmoderni suuntaus syntyi kritiikistä modernia professionaalisuuskeskustelua kohtaan ja toi mukanaan näkemyksen sosiaalityöstä auttamis- ja ihmistyönä ja sosiaalityöntekijästä asiakkaan kanssa tasavertaisena toimijana. Postmoderni ajattelu on tuonut keskusteluun myös tiedon luonteen epävarmuuden, monimuotoisuuden ja kontekstuaalisuuden korostamisen. Sosiaalityöntekijä nähdään sivistyneeksi, valistuneeksi ja itseään kunnioittavaksi, jonka ei enää tarvitse piiloutua Karvinen-Niinikosken kuvailemaan tieteellisyyden verhoon. (Karvinen-Niinikoski 2009, 131–159.) Evans kirjoittaa, että mikäli sosiaalityöntekijät vaativat profession asemaa, toisin sanoen oikeutta käyttää ammatillista harkintaa, on vaatimus perusteltava sillä, että on huomioitava asiakkaiden tilanteiden tulkinnallinen monimutkaisuus ja monet näkökulmat (Evans & Hardy 2010, 4).

Oevermann lähestyy professionaalisuutta ammattikäytännön kautta. Hänen keskeinen ajatuksensa on, että professionaalisissa ammattikäytännöissä on kyse avustajan, tässä tapauksessa sosiaalityöntekijän, välityksellä tapahtuvasta kriisien voittamisesta. Oevermannin mukaan ammatillinen käytäntö on kaavamaisuutta kaihtava väliaikainen avustaminen kriisien voittamiseksi. (Oevermann 2009, 113–142.)

Oevermann näkee tämänlaisen ammattikäytännön perustuvan järjestelmällisten ja julkilausuttujen menetelmien avulla hankittuun tietoon. Sosiaalityöntekijällä tulee olla tieteellistä tietoa oman työnsä perustaksi, mutta hänen tulee pitää mielessä jokaisen asiakkaan tilanteen, heidän elämänsä kriisikohdan, erityisyys. Tämän vuoksi tieteellistä tietoa ei voi käyttää teknisesti eli kaavamai-

sesti. Kaavamaisen tiedon käytön seurauksena myös ratkaisut olisivat kaavamaisia. Tällöin asiakkaan erityisyys unohtuisi ja ratkaisut olisivat myös sosiaalityön arvojen ja tavoitteiden vastaisia. (Emt.)

Tämänlaisesta kaavamaisen tiedon käytön vastakohdasta ja siihen liittyvästä keskustelusta käytetään kuvauksia reflektiivinen käänne, reflektiivinen ammatillisuus ja kriittinen reflektiivisyys. Reflektiivisyyteen perustuva professionaalisuus sopii paremmin nykyiseen yhteiskunnalliseen muutokseen, jota kuvastavat erilaistuminen, epävarmuus ja arvaamattomuus. Reflektiiviseltä sosiaalityöntekijältä vaaditaan omaa ajattelua, havaintojen ja toiminnan jatkuvaa tiedostamista ja arviointia. (Karvinen 1993, 17–51; Raunio 2011, 121–125.)

Donald Schön (1983) on tuonut keskusteluun reflektiivisen toimijan käsitteen (reflective practitioner). Schön kuvaa ”toiminnassa tapahtuvaa reflektiota” käsitteellä ”reflection-in-action”, jolla hän tarkoittaa toiminnan aikana tehtävää ajatuksellista toimintaa. (Karvinen-Niinikoski 2009, 145–153.) Omaan tutkimukseeni tämä ajatus sopii hyvin, koska reflektiivisyyden vaatimuksesta on johdettu näkemys oman työn tutkimuksesta ja käytäntötutkimuksesta, joissa tutkimukseen osallistuvat tutkijoina itse käytännön työntekijät (Raunio 2011, 125–129; Karvinen-Niinikoski 2009, 140.)

Kontrolli on asiakassuhteessa ongelmallista. Oevermannin mukaan auttaminen, joka ei perustu avunhakijan vapaaehtoisuuteen ja omaan aloitteeseen johtaa harvoin yhteistoiminnalliseen työskentelysuhteeseen. Tämä suhde perustuu luottamukseen, jota ei luonnehdi sosiaalinen kontrolli. Oevermannin mukaan auttamistyön professionaalisuus perustuu asiakkaan ja työntekijän kumpuuteen. Se vaatii kokonaisvaltaista ja tarkkaa tilannearviota, joka voi syntyä vain avoimessa keskustelussa. Siinä asiakas käsittelee oman elämänsä kannalta aidosti merkityksellisiä asioita. (Oevermann 2009, 113–142.)

Tämänlaisessa ajattelussa aikuissosiaalityö nähdään suunnitelmallisena työotteena, joka prosessina käynnistyy tilanteen arvioinnista, sen pohjalta laadituista muutostavoitteista ja tavoitteen saavuttamiseksi valituista välineistä. Aikuissosiaalityö on kokonaisvaltaista, yksilölähtöistä ja pitkäjänteistä työtä, jossa asiakkaan ongelmien rinnalla kartoitetaan hänen vahvuuksiaan. (Kangas 2011, 15.) Tällöin työn tavoitteeksi asettuu Kotron (2008, 5) mukaisesti asiakkaan voimavaristuminen, omaehtoinen selviytyminen, elämänhallinta ja osallisuuden vahvistuminen. Työ on kuntouttavaa ja sosiaalipsykologista.

Tutkimuksessani professionaalilla aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan postmodernin professionaalisuuskäsityksen mukaisesti auttamistyötä, jossa on tavoitteena asiakkaan elämänkriisien selvittäminen yhdessä asiakkaan kanssa. Työ ei perustu ainoastaan viranomaistyölle, vaan sen ytimessä on sosiaalityöntekijän ja asiakkaan tasavertainen, kumppanuuteen perustuva yhteistyö- ja vuorovaikutussuhde. Tällaisessa suhteessa asiakas on toimiva subjekti, joka yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa selvittää omaa elämäntilannettaan, vahvistaa osallisuuttaan ja määrittelee itse tavoitteensa.

3.4. Aikuissosiaalityön kehittäminen

Aikuissosiaalityön tutkimuksen lisääntymisen lisäksi aikuissosiaalityötä on alettu kehittää enemmän monella tasolla. Valtakunnallisessa aikuissosiaalityön kartoituksessa nostettiin esille aikuissosiaalityön ajankohtaisia kehittämishaasteita. Näitä olivat sosiaalityön kokonaisarvostuksen parantaminen, pätevän työvoiman saatavuus ja parempi palkka. Työn sisällön osalta kehitettävää on asiakkaan kohtaamisessa, työn ongelmakeskeisyydessä ja jopa asiakkaiden syyllistämässä ja asiakkaan oikeuksien esiintuomisessa. Lisäksi ajankohtaisena huomiona on aikuissosiaalityön voimakas yhteys toimeentulotukeen. (Blomgren & Kivipelto, 2012, 19.)

Aikuissosiaalityötä on kehitetty erilaisten hankkeiden ja valtakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelman (Kaste) myötä. Kaste-ohjelma on Sosiaali- ja terveysministeriön lakisääteinen strateginen ohjausväline. Ohjelma määrittelee sosiaali- ja terveyspolitiikan tavoitteet ja kehittämisen ja valvonnan painopisteet. Ohjelmaan kirjataan keskeiset uudistus- ja lainsäädäntöhankkeet ja ohjeet ja suositukset. Kaste -ohjelma vahvistetaan neljäksi vuodeksi kerrallaan. Aikuissosiaalityön osalta ohjelmassa keskitytään ohjelmakauden aikana riskiryhmien selviytymisen tukemiseen kehittämällä osallisuutta edistäviä työmuotoja. Tavoitteena on kehittää aikuissosiaalityön menetelmiä, tehostaa sosiaalista työllistämistä ja kuntouttavaa työtoimintaa. (THL, 2013.)

Sosiaalipalveluihin ja sosiaalityöhön on kohdistunut vahvemmin vaatimus vaikuttavuuden osoittamisesta. Vaikuttavuudella tarkoitetaan merkkejä siitä, että sosiaalipalvelut ja sosiaalityö vähentävät sosiaalista eriarvoisuutta, lisäävät osallisuutta tai kuntalaisten hyvinvointi lisääntyy. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) tutkii ja kehittää aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin soveltuvia menetelmiä ja mittareita. Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohta

on asiakkaiden ja palvelujen käyttäjien tarpeet ja niiden huomioiminen. Aikuissosiaalityön arviointisivusto tarjoaa tietoa ja välineitä aikuissosiaalityön kehittämiseen ja arviointiin alan ammattilaisille, asiantuntijoille ja opiskelijoille. Pyrkimyksenä on tutkittuun tietoon perustuvan aikuissosiaalityön tukeminen ja edistäminen. (THL, 2015.)

Aikuissosiaalityötä on lisäksi kehitetty useissa alueellisissa kehittämishankkeissa. Seuraavaksi esittelen ne kehittämishankkeet, joiden kautta pyrittiin asettamaan Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittäminen laajempaan kontekstiin ja joita käytin reflektiossa analyysivaiheessa.

Aikuissosiaalityön areenat (2006–2008)

Aikuissosiaalityön areenat -hanke oli Imatran, Kotkan, Kouvolan, Kuusankosken ja Lappeenrannan kaupunkien aikuissosiaalityön kehittämishanke. Hankkeen tavoitteena oli aikuissosiaalityön voimavarojen vahvistaminen parantamalla henkilöstön ammattitaitoa, osaamista ja työmenetelmiä. Tavoitteena oli lisäksi aikuissosiaalityön työprosessien ja työnjaon kehittäminen. Aikuissosiaalityön sisällöllisen kehittämisen tavoitteena oli työmenetelmien ajanmukaistaminen, työ- ja tehtäväraakenteiden ja työprosessien tarkastelu sekä työhyvinvoinnin ja johtamisen tukeminen. Menetelmällisen kehittämisen painopisteenä oli työntekijöiden ammattitaidon ja osaamisen vahvistaminen, uudenlaisen lisä- ja täydennyskoulutuksen suunnittelu ja toteutus uusien työmenetelmien käyttöönotto. Työhyvinvointiin ja johtamiseen liittyvä kehittäminen kohdistui rekrytoinnin ja työkierron kehittämiseen, johtamisen tukeen ja aikuissosiaalityön imagon ja kustannusvaikutusten mittareiden rakentamiseen. (Kotro 2008, 14.)

Tampereen aikuissosiaalityön seutukehittäjähanke (2006–2007) ja Tampereen seudun aikuissosiaalityön kehittämishanke AKSELI (2007–2009)

Hankkeeseen osallistuivat Tampereen, Nokian ja Ylöjärven kaupungit sekä Kangasalan, Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kunnat. Seutukehittäjähankkeen loppuraportissa kuvataan hankkeen tavoitteen olleen selvittää Tampereen kaupunkiseudun sosiaalitoimien aikuissosiaalityön käytäntöjä, kartoittaa alueen palvelujärjestelmiä ja selvittää seudullisen yhteistyön ja seutusopimuksen laatimisen edellytyksiä (Kuhalainen 2007, 2.) Hankkeen tavoitteiden mukainen kartoitus aikuissosiaalityön nykytilasta ja sen ongelmakohdista toteutettiin työntekijöiden ja esimiesten näkökulman osalta, mutta asiakasnäkökulma jäi toteuttamatta. Selvityksen tuloksena syntyi uusi seudullinen aikuissosiaalityönkehittämishanke. (Emt., 45.) Jatkohanke AKSELISSA oli tavoitteena kehittää aikuissosiaalityön sisältöjä, toimintatapoja sekä menetelmiä. Hankkeen raportissa kuvataan tavoitteena olleen selkiyttää aikuissosiaalityön sisältöä sekä laajentaa sitä sosiaalityön

suuntaan toimeentulotukipainotteisen työn sijaan, auttaa aikuissosiaalityötä kehittymään asiakkaita paremmin palvelevaksi ja työntekijöiden kannalta mielekkäämmäksi. (Europaeus & Koivisto 2009, 5.)

Keski-Suomen maakunnan aikuissosiaalityön kehittämishanke (2007–2009)

Keski-Suomen kehittämishankkeeseen osallistuvat kunnat olivat: Hankasalmi, Jyväskylä, Jyväskylän maalaiskunta, Jämsä, Jämsänkoski, Kannonkoski, Keuruu, Kinnula, Kivijärvi, Kyyjärvi, Laukaa, Muurame, Pihtipudas, Pylkönmäki, Saarijärvi, Viitasaari ja Äänekoski. Kehittämishankkeen tavoitteena oli kehittää kuntien sosiaalitoimistojen aikuissosiaalityötä asiakaslähtöisemmäksi yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja tarkastella aikuissosiaalityötä osana kuntien muuttuvaa palvelujärjestelmää. Loppuraportissa kuvataan, että hankkeen peruslähtökohtana oli jäsentää ja etsiä vastauksia kysymyksiin: Mitä aikuissosiaalityö on Keski-Suomessa ja mitä se voisi olla tulevaisuudessa? Millainen aikuissosiaalityö tukee asiakkaan hyvää elämänlaatua ja osallisuutta? Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa aikuissosiaalityön osaamista ja asiantuntijuutta. Lisäksi tavoitteena oli kehittää aikuissosiaalityön ammatti- ja tehtävärakenteita ja selkiyttää työn yhteiskunnallista roolia. (Närhi & Talvensola & Valppu-Vanhainen & Karjalainen 2009, 15.) Hankkeen aikana aikuissosiaalityön ongelmaksi nousi eri ammattiryhmien epäselvät tehtäväkuvat, liian pienet henkilöstöresurssit ja kokonaan puuttuvat ammattiryhmät kuten sosiaaliohjaajat. Lisäksi hankkeen aikana todettiin, että lakisääteiset tehtävät, kuten toimeentulotukityö ja aktiivoiva sosiaalipolitiikka, priorisoivat aikuissosiaalityötä. Kehittämisen aikana tuli esiin epäkohtia dokumentoinnin puutteellisuudesta sekä asiakastietojärjestelmien kehittymättömyydestä suhteessa aikuissosiaalityön dokumentoinnin tarpeisiin. Hankeraportissa tuodaan esille, että aikuissosiaalityön kehittämistä tulisi tarkastella kahdesta näkökulmasta. On huomioitava kunnallisen sosiaalitoimiston aikuissosiaalityön sisäiset resurssit ja niiden kehittäminen ja toisaalta aikuissosiaalityön asiakkaiden tarvitsemien muiden palveluiden samanaikainen kehittäminen, kuten päihde- ja mielenterveyspalvelujen ja työtoiminnan ja -valmennuksen. (Emt., 1.)

Aikuissosiaalityö vaikuttavaksi ja laadukkaaksi Keski-Uudellamaalla (2007–2009)

Hanke oli Järvenpään, Keravan, Mäntsälän, Nurmijärven, Pornaisen, Tuusulan ja Hyvinkään kaupungin aikuissosiaalityön kehittämishanke. Hankkeen tavoitteena oli aikuissosiaalityön käytäntöjen yhdenmukaistaminen hankekunnissa ja asiakastyön laatu asiakkaiden yhdenmukaisen ja tasa-arvoisen kohtelun kautta. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi hankkeessa asetettiin osatavoitteiksi: aikuissosiaalityön rajapintatyöskentelyn, henkilöstö- ja tehtävärakenteen ja toimeentulotuen käsittelyprosessin kehittäminen. Lisäksi tavoitteena oli aikuissosiaalityön vaikuttavuus-

den arvioinnin kehittäminen mittaristoja luomalla ja pysyvän aikuissosiaalityön kehittämisrakenteen luominen. (Raivio 2009, 8.)

Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä VIVA -hanke (2010–2011)

Viva -hanke toteutettiin Helsingin läntisellä sosiaaliasemalla osana Sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkö Praksista. Hankkeen tavoite oli aikuissosiaalityön kehittäminen ja tutkiminen osana kunnallista sosiaalipalvelua vahvistamalla ja selkiyttämällä sosiaaliaseman aikuissosiaalityötä. Tavoitteena oli, että saavutetut tulokset ovat sovellettavissa sosiaalityöntekijöiden asiakastyöhön. (Jouttimäki & Kangas, 2011, 10–11.)

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen käytännöllisenä tavoitteena on kuvata toimintatutkimuksen prosessin aikana nousevat kehittämisen kohteet aikuissosiaalityössä sekä niiden pohjalta johdetut toiminnan kehittämisen keinot. Toinen tavoitteeni on kuvata aikuissosiaalityön määrittymistä tässä prosessissa erityisesti sosiaalityöntekijän tehtävien ja työnkuvan osalta.

Tutkimuskysymykset ovat:

Millaiseksi aikuissosiaalityö jäsentyy tiimiytämisen myötä?

Miten sosiaalityöntekijän työnkuva jäsentyy aikuissosiaalityön tiimissä?

Mitkä asiat nousevat aikuissosiaalityön kehittämisen kohteiksi ja miksi?

Mitä kehittämisen kohteet kertovat aikuissosiaalityöstä ja aikuissosiaalityön professiosta?

Kolme ensimmäistä tutkimuskysymystä linkittyvät vahvasti toimintatutkimuksen kohteena olevaan kehittämisen kenttään. Näihin kysymyksiin haen vastausta työkonferenssimenetelmän avulla toteutettavasta demokraattisesta dialogista ja kehittämisprosessista. Muiden kysymyksien ollessa vahvasti kehittämistyön kysymyksinä, viimeinen kysymykseni liittyy teoreettisemmin sosiaalityön professioniin.

4.2. Tutkimusmenetelmälliset valinnat

Tässä tutkimuksessa aikuissosiaalityön kehittämistä yhdessä organisaatiossa ajatellaan tapauksena, jonka kautta voidaan ymmärtää aikuissosiaalityötä ilmiönä. Tiedonkeruun menetelmänä sovellettiin toimintatutkimusta, jonka avulla pyrittiin saamaan mielenkiintoista tietoa. Toimintatutkimuksen valintaan vaikutti myös mahdollisuus käyttää sekä tieteellisiä että käytännöllisiä kysymyksenasetteluja (Eskola & Suoranta 2008, 128).

Tapaustutkimus

Tutkimuksen näkökulma ja erityisesti johtopäätösten tekeminen kytkeytyvät tapaustutkimuksen perinteeseen. Tapaustutkimuksessa ollaan kiinnostuneita jostakin yhdestä asiasta tai ilmiöstä, jota lähdetään syvemmin tutkimaan. Lähdesmäki ym. (2014) mukaan tutkittava tapaus (*case*) voi olla monenlainen, mutta usein se kuitenkin ymmärretään jollakin tavoin rajoittuneeksi omaksi kokonaisuudeksi tai yksikökseen. (Lähdesmäki & Hurme & Koskimaa & Mikkola & Himberg 2014.) Tutkimukseni case eli tapaus on Uudenkaupungin aikuissosiaalityö.

Tapaustutkimuksessa pyritään tuottamaan valitusta tapauksesta, tässä tutkimuksessa Uudenkaupungin aikuissosiaalityöstä, yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. Tapaustutkimusanalyysi ei pyri yleistettävyyteen sellaisin keinoin kuin esimerkiksi survey-tutkimus. Analyysin kautta pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan syvällisesti yksittäisiä tapauksia niiden erityisessä kontekstissa. Näin saadaan tietoa ilmiöön liittyvän toiminnan dynamiikasta, mekanismeista, prosesseista ja sisäisistä lainalaisuuksista. Tämän kautta tutkimuksen tuloksilla voidaan osoittaa olevan laajempaa sosiokulttuurista merkitystä ja siten jonkinlaista yleistettävyyttä tai siirrettävyyttä. (Lähdesmäki ym., 2014.) Tässä tutkimuksessa pyritään ymmärtämään Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittämisen kautta jotain aikuissosiaalityön ilmiöstä laajemmin.

Tutkittava tapaus muodostaa siis jonkinlaisen kokonaisuuden. Tapaustutkimus ei ole menetelmä vaan ennemminkin lähestymistapa. Siinä voidaan käyttää erilaisia tiedonhankinta- ja analyysimenetelmiä. Tapaustutkimuksen tekemine ei rajoita menetelmävalintoja, siihen sopivat niin kvantitatiiviset kuin kvalitatiivisetkin menetelmät. Tapaustutkimus kannattaakin valita menetelmäksi silloin, kun haluaa ymmärtää kohdetta syvällisesti ja huomioida siihen liittyvät olosuhteet ja taustat. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 189–199.) Tapaustutkimuksen käyttöön vaikutti kiinnostukseni Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittämisen yhteydestä aikuissosiaalityön olosuhteisiin ja taustoihin laajemminkin. Pyrkimyksenäni oli hahmottaa, mitä aikuissosiaalityö parhaimmillaan voisi olla ja toisaalta kuvailla olosuhteiden kautta työn vähintään mahdollista toteuttamistapaa.

Toimintatutkimus

Tutkielmani kytkeytyy tapaustutkimusnäkökulman lisäksi toimintatutkimuksen kenttään. Toimintatutkimuksen prosessi poikkeaa perinteisestä tutkimusprosessista, koska sen taustalla on usein käytännön toiminnassa havaittu ongelma tai haaste, johon lähdetään hakemaan vastausta tai muutosta. Toimintatutkimukselle on ominaista teorian ja teoreettisen viitekehyksen tarkentu-

minen ja muuttuminen aineiston hankinnan eli kenttätyöjakson jälkeenkin. Tarkan tutkimussuunnitelman kirjoittaminen on haastavaa ja tutkija oppii koko prosessin ajan uutta tutkimuskohteestaan. Tutkimusongelmatkin saattavat muotoutua vasta vähitellen. Onnistuneen toimintatutkimuksen tunnistaa siitä, että tutkimuksen jälkeen tutkitut asiat ovat jäsentyneet uudella tavalla. (Heikkinen & Rovio & Kiilakoski 2006, 78, 86.)

Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymykset ovat osittain muotoutuneet tutkimusprosessin ajan ja alustavaan tutkimussuunnitelmaan verrattuna tapaustutkimuksen näkökulma on löytynyt vasta tutkimusprosessin loppuvaiheessa. Tutkimukseni taustalla on ollut havaittu ongelma: Uudenkaupungin aikuissosiaalityötä tulisi kehittää ja nykyisellään se ei vastaa sille asetettuihin tavoitteisiin. Toisaalta tutkimuksen taustalla on myös haaste. Aikuissosiaalityön on muututtava Uudessa kaupungissa, jotta siinä pystytään noudattamaan uutta sosiaalihuoltolakia ja varautumaan toimeentulotuen Kela-siirtoon.

Toimintatutkimus on ihmisten toiminnan tutkimista, jossa tavoitteena on kehittää käytäntöjä paremmiksi. Toimintatutkimukselle on ominaista käytännönläheisyys, tutkittavien osallistaminen tutkimusprosessiin, pyrkimys muutokseen, toiminnan kehittäminen reflektiivisen ajattelun avulla ja prosessimaisuus (Heikkinen & Huttunen & Moilanen 1999, 12–20). Tutkimuksen laajuus voi vaihdella oman työn kehittämisestä laajaan yhteiskunnalliseen ja poliittiseen toimintaan. Toimintatutkimus voidaan jakaa sen laajuuden mukaan viiteen analyysitasoon: 1. yksilö-, 2. ryhmä-, 3. ryhmien välisten suhteiden-, 4. organisaatio- ja 5. alueellisten verkostojen- taso. Tämän tutkimuksen taso määrittyy ryhmätasolle, jossa on kysymys yhteistoiminnallisesta tutkimuksesta. Tutkimuksessani yhteistoiminnallisuus toteutuu työskentelytapana, jossa aikuissosiaalityön tiimi tapaa suunnitelmallisesti toisiaan ja keskustelee sovitusta teemasta ja kehittää omaa toimintatapaansa. Tässä tulee esille myös toimintatutkimuksen osallistavuus, koko työyhteisö osallistuu tutkimukseen. (Heikkinen 2006, 16–18, 32.)

Toimintatutkijan rooli on aktiivinen vaikuttaja, toimija ja hän tekee intervention eli muutokseen tähtäävän väliintulon. Tutkimuskohdetta on perinteisen käsityksen vastaisesti tarkoituskin häiritä, tavoitteena on intervention kautta paljastaa toimintatapoja, perinteitä ja vallankäyttöä. Sosiaaliselle toiminnalle ominainen rutinoituminen ja sen kautta muodostuneet rakenteet, eivät ole enää mielekkäitä ja niiden tilalle voidaan kehittää uutta. (Emt., 19–20, 28.) Tutkija on muutoksen käynnistäjä ja rohkaisija. Suhde tutkimuskohteeseen on sitä sisältä päin tulkitseva. Koska toimintatutkija tarkastelee tutkimuskohdettaan sisältä päin, on hänen oma välitön kokemuksensa osa

aineistoa. Työntekijän ollessa osa tutkimuskohdetta eli työyhteisöä, on muistettava, että tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa ja saattaa se arvioitavaksi, jolloin sen tieteellisyyden peruste täyttyy. Juuri tältä osin toimintatutkimus eroaa päivittäisestä oman työn kehittamisestä. (Emt., 19–20, 30.) Tutkimustyöntekijän roolini on vaihtunut tutkimusprosessin aikana. Alussa se on ollut innostaja ja toiminnan käynnistäjä, tutkimuksen keskivaiheessa sosiaalityöntekijän rooli yhtenä yhteistoiminnallisen kehittämisen ryhmää ja aineiston analyysin aikana tutkijan rooli.

Toimintatutkimus tarjoaa paikan totuttujen toiminta- ja ajattelumallien kyseenalaistamiselle ja pohdinnalle eli refleksiivisyydelle. Huippuosaamisen on sanottu vaativan reflektiivisyyttä ja se on hyödyksi myös mentoroinnissa. Toimintatutkimus kuvataan usein itsereflektiiviseksi kehäksi, jossa toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleensuunnittelu seuraavat toisiaan. (Emt., 34–35.) Toimintatutkimusta voidaan kuvata myös prosessina tai syklinä, joka ei etene vaihe vaiheelta vaan eri vaiheet vuorottelevat. Siinä rakennetaan uutta toiminta- tai ajattelutapaa tulevaisuuteen suuntaavana konstruoivana toimintana, kun taas rekonstruoitavissa vaiheissa ollaan kiinnostuneita toteutuneen toiminnan havainnoista ja arvioinnista. Tässä tutkimuksessa aineistoa on kerätty kehittämisen alkuvaiheessa neljän kuukauden ajan. Tällä aikataululla ei ole pystytty toteuttamaan toimintatutkimukselle ominaista kokonaista kehää tai sykliä vaan aineiston hankinta koskettaa taaksepäin reflektoinnin ja eteenpäin suunnittelun vaiheita. Toimintavaiheeseen ei ole päästy kuin osittain, koska tutkielman aikarajat ovat tulleet vastaan.

Toimintatutkimuksen tieto on käytännön hyötyä eli käyttökelpoista tietoa. Heikkisen mukaan toimintatutkimuksen tarkoitus on muuttaa todellisuutta tutkimalla sitä ja tutkia todellisuutta muuttamalla sitä. Päämääränä on käytännön hyöty, osallistujien valtautuminen ja käyttökelpoisen tiedon lisääntyminen. Tutkimuksen päätelmät muodostuvat kehitymis- ja tulkintaprosessin avulla hermeneuttisesti. (Emt., 22.)

Tässä tutkimuksessa on ollut vahva käytännön hyödyn tavoittelu. Suuret muutokset aikuissosiaalityön rakenteessa ja lainsäädännössä ovat olleet pontimina siihen, että Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tulee kehittyä vastaamaan ajankohtaiset vaatimukset.. Tutkimuksen kautta Uudenkaupungin aikuissosiaalityöstä on saatu valtava määrä käyttökelpoista tietoa, jota on hyödynnetty esimerkiksi seuraavan toimintavuoden tavoitteiden laatimisessa.

Syväsén (2003) mukaan toimintatutkimukselle on ominaista, että kehittämistavoitteet määräytyvät kehittämiskohteen omista ongelmista ja tarpeista. Kehittäminen tapahtuu kehittämiskohteen

henkilöstön omana työnä. Toimintatutkimukselle on ominaista myös se, että ulkopuolinen asiantuntija “ei tee puolesta“, vaan ohjaa prosessia, antaa kehittämisen välineitä, auttaa oppimaan, tuo kokemuksia muualta. (Syvänen 2003.) Näin on ollut myös tässä tutkimuksessa. Yhteistoiminnassa ja kehittämisessä on sitouduttu yhteistoiminnalliseen kehittämiseen. Konkreettinen kehittämissyö on ollut aikuissosiaalityön tiimin sisäistä kehittämistyötä. Kirjatut tavoitteet ja muutostarpeet ovat konkretisoituneet todellisina muutoksina aikuistyössä ja palveluprosessissa.

Kommunikatiivinen toimintatutkimus

Kommunikatiivisen toimintatutkimuksen ajatuksena on, että edellytys työelämän innovaatioille ja työorganisaatioiden muutokselle löytyy vuorovaikutuksesta ja sen kehittymisestä (Kuula 1999, 90). Tavoitteena on saada muutos aikaan vuorovaikutuksen ja osallistujien tasavertaisen keskustelun avulla. Osallistumisen ja demokratian lisääminen tapahtuu käyttämällä kokemustietoa voimavarana. Demokraattinen dialogi muodostaa kommunikatiivisen toimintatutkimuksen perustan. (Heikkinen 2006, 57.)

Kommunikatiivisen toimintatutkimuksen erityistä työryhmämenetelmää kutsutaan työkonferenssimenetelmäksi. Työkonferenssit ovat kehittämisen foorumeita, joissa ryhmän vuorovaikutuksen kautta pyritään tuottamaan ideoita ja sitoutuminen yhteiseen kehittämiseen. Menetelmä on osallistava ja toimii työyhteisön kehittämisen alkuvaiheessa yhteisen keskustelun käynnistäjänä. Tavoitteena on, että menetelmä auttaa yhteisen tulkinnan muodostamisessa nykytilasta ja toimintatapojen kehittämisen tarpeista. (Lindström 2002, 132–133.) Tässä toimintatutkimuksessa työkonferenssi on toiminut juuri keskustelun käynnistäjänä ja yhteisen kehittämistarpeen selkeyttäjänä.

Työkonferenssimenetelmän ydin on demokraattisen dialogin periaatteissa, jota pyritään menetelmän avulla tukemaan (Heikkinen ym. 1999, 206). Gustavsenin mukaisesti demokraattisen dialogin periaate on, että dialogi on ajatusten vaihtoa osanottajien välillä. Kaikki, joita asia koskee, voivat osallistua keskusteluun. Tätä mahdollisuutta osallistujien tulee aktiivisesti käyttää. Siinä autetaan toisia omien käsitysten esittämisessä ja kaikki osallistujat ovat tasa-arvoisia. Periaatteiden mukaisesti osallistumisen perustana on osanottajien työkokemus ja näitä kokemuksia pidetään oikeutettuina. Myös kaikki väitteet aiheeseen liittyen ovat oikeutettuja. Gustavsenin mukaan on välttämätöntä, että kaikki ymmärtävät, mistä on kyse. Periaatteena on, että mielipiteet esitetään suullisesti, ei vain paperilla. Osallistujien on hyväksyttävä, että muiden perustelut saattavat olla parempia kuin hänen omansa ja jokaisen osanottajan työrooli, auktoriteetti voidaan

ottaa keskusteluun. Osanottajien on hyväksyttävä erilaisia mielipiteitä. Demokraattisen dialogin odotetaan tuottavan sopimuksia, jotka voivat johtaa käytännön toimenpiteisiin.(Emt.)

Taulukko 1: Tutkimusprosessin kuvaus

Ajankohta	Toiminta	Dokumentti
Marraskuu	-lähdekirjallisuuden hankinta ja siihen tutustuminen -teoreettisen viitekehyksen kirjoittaminen -kenttäjakson suunnittelu (työkonferenssiaikojen sopiminen)	-tutkimussuunnitelma
Joulukuu	-tutkimusluvan hakeminen -kenttäjakson suunnittelu, välineiden hankinta	-tutkimuslupa -toimintatutkimusmenetelmän kuvaus
Tammikuu	-tiimin aloituspalaveri -havainnointi	-tiimin aloituspalaverin muistio -päiväkirja
Helmikuu	-1. toimeentulotukipalaveri -havainnointi	-toimeentulotukipalaverin muistio -päiväkirja
Maaliskuu	-1. työkonferenssi -2. toimeentulotukiryhmän palaveri -sosiaalityöntekijöiden tapaaminen -3. toimeentulotukiryhmän palaveri -havainnointi	-1. työkonferenssi äänite -2. toimeentulotukiryhmän palaverin äänite -sosiaalityöntekijöiden tapaamisen muistio -3. toimeentulotukiryhmän palaverin äänite -päiväkirja
Huhtikuu	-havainnointi	-päiväkirja
Toukokuu	-2. työkonferenssi -teoreettisen viitekehyksen tarkentaminen -aineiston analyysi	-2. työkonferenssi äänite -teoreettinen viitekehys
Kesäkuu	-aineiston analyysin loppuun saattaminen -tulokset ja johtopäätökset	-analyysin tulokset -johtopäätökset
Heinäkuu Elokuu Syyskuu	-tutkimusraportin kirjoittaminen ja viimeistely	-valmis tutkimusraportti

4.3. Lähtöoletus

Empiirinen tutkimus ei voi lähteä ilman jonkinlaista tutkimuskohteesta muodostettua ennakko-oletusta (Rauhala 2005, 12). Tutkijan on tärkeää tunnistaa omat ennakko-oletuksensa ja voi olla jopa suotavaa, että tutkijalla on joitain työhypoteeseja. (Eskola & Suoranta 2008, 9). Toimintatutkimuksen kannalta on lisäksi jopa välttämätöntä, että tutkija tuntee sekä tutkimuksen substanssin että kehittämisen substanssin tarpeeksi hyvin. Pelkillä teoreettisilla välineillä toiminnan rajat tulevat nopeasti eteen. (Eskola & Suoranta 2008, 129.)

Olen toiminut sosiaalityössä koko työhistoriani ajan vuodesta 2002 lähtien. Aikuissosiaalityössä olen työskennellyt kehittäjänä, katsoen sitä ulkoapäin. Nykyisessä työssäni aikuissosiaalityöntekijänä olen tutkimusaiheen sisällä. Kaiken työkokemukseni perusteella minulle on syntynyt käsityksiä aikuissosiaalityöstä. Kokemukseni perusteella minulla on selvä käsitys aikuissosiaalityön luonteesta, sen tehtävistä ja työn reunaehdoista.

Lisäksi tutkimusprosessiin on vaikuttanut vahvasti kehittäjä rooli. Olen toiminut työurani aikana kuudessa eri kehittämishankkeessa, joiden kautta minulle on syntynyt ennakko-oletuksia kehittämisestä, sen mahdollisuuksista ja sudenkuopista. Oma historiani on vaikuttanut siihen, että olen valinnut tutkielmani kiinnostuksen kohteeksi aikuissosiaalityön ja aineistonhankinnan menetelmäksi toimintatutkimuksen.

Tutkimuksen tekemisen näkökulmasta ennakko-oletuksista ei ole yksiselitteisesti hyötyä tai haittaa. Oleellista on, että ymmärtää ennakko-oletusten olemassaolon ja merkityksen tutkimusprosessin ajan. Tutkimusprosessin alussa kirjatut ajatukseni voi nähdä ennakko-oletuksina. Päiväkirjassa on merkintä ennen aikuissosiaalityöntekijän työn aloittamista: luulen aikuissosiaalityön olevan suurelta osin pelkkää toimeentulotukityötä. Alustava oletus oli, että Uudenkaupungin aikuissosiaalityön muu toiminta toteutuu toimeentulotukityön sisällä. Ajattelin, että käytännön työ on pitkälti toimeentulotuen laskemista ja varsinainen aikuissosiaalityö on vähäisessä roolissa. Kirjasin, mitä ajattelin oikean aikuissosiaalityön olevan. Kirjauksen mukaan työn osa-alueita ovat: asiakkaan tilanne arvioidaan, yhdessä hänen kanssaan tehdään suunnitelma, jonka toteuttaminen tapahtuu yhteistyössä muiden kanssa. Suunnitelmaa tarkastetaan ja arvioidaan tasaisin väliajoin.

Toinen merkintä koski pelkoa siitä, että tässä uudessa roolissani asiakkaat eivät halua ottaa minulta apua vastaan. Aiemmin hanketyöntekijänä minulle on harvoin valehdeltu ja asiakkaat ovat kertoneet helposti todellisen tilanteensa. Sosiaalityöntekijän roolissa toimittaessa edellä mainittu on mahdollista. Olin pohtinut myös sitä, miten tutut asiakkaat ottavat minut vastaan sosiaalityöntekijän roolissa.

Kehittäjänä olin pohtinut työyhteisön halukkuutta osallistua aktiivisesti tutkimusprosessiin. Onko kehittämiseen aikaa perustyön ohessa? Olin kirjoittanut ajatuksia toimintatutkimuksen osaamisestani ja siitä, miten ehdin uuden työn ohessa kerätä tarpeeksi aineistoa tutkimustani varten. Toisaalta olin kirjannut olevani innoissani. Vihdoinkin pääsisin ehkä tutkimisen kautta kehittämään Uudenkaupungin aikuissosiaalityötä muuksi kuin pelkäksi toimeentulotukityöksi.

Tutkijan roolini näkyi tässä vaiheessa erilaisten teorioiden sopivuuden pohdintaan ja tutkielman teoriapohjan kirjoittamisessa. Olin epäileväinen, miten käytännön työ Uudessakaupungissa asetuisi mihinkään teoreettiseen tutkiskeluun.

4.4. Aineisto

Tutkimuksen aineisto muodostuu toimintatutkimusjakson havainnointiin perustuvasta päiväkirjasta, työkonferenssien ja pienryhmien nauhoituksista ja kirjallisista dokumenteista, kuten muistioista.

Päiväkirjan pitäminen tutkimusprosessin ajan oli tärkeää. Toimintatutkimuksessa tutkijan yksi keskeisin menetelmä on tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen. Tutkija kerää siihen aineistoa ja jäsentää sen avulla ajatuksia. (Huovinen & Rovio 2008, 107.) Päiväkirjamerkintöjä kertyi neljän kuukauden toimintatutkimusjakson ajalta puhtaaksi kirjoitettuna 16 liuskaa. Niissä oli havaintoja, ajatuksia ja palautetta.

Toimintatutkimuksen aikana pidettiin kaksi koko työryhmän yhteistä kehittämisiltapäivää eli työpaikkakonferenssia. Ensimmäinen työkonferenssi pidettiin 18.3.2015. Työkonferenssin aluksi kerroin toimintatutkimuksesta ja siihen liittyvästä työkonferenssimenetelmästä. Tämän jälkeen tiimi jaettiin homogeenisiin eli saman työnkuvan mukaisesti ryhmiin, joiden tehtävänä oli pohtia aikuissosiaalityön kehittämistarpeita. Ne kerättiin paperilapuille. Yhteisen keskustelun aikana

kehittämistarpeet jaoteltiin suurempien kokonaisuuksien alle. Jokainen kokonaisuus ja sen alla olevat yksittäiset tarpeet käytiin läpi keskustellen ja sovittiin jatkotyöskentelystä. Valituille kehittämiskohteille nimettiin pienryhmät ja vastuuhenkilöt. Pienryhmät työskentelivät työkonferenssien välisen ajan. Nämä tapaamiset joko äänitettiin ja litteroitiin siltä osin kun ne liittyivät tutkimuksen tavoitteisiin tai tein niistä päiväkirjamerkinnän.

Toisessa työkonferenssissa 11.5.2015 käytiin läpi tavoitekohtaisesti kunkin kehittämistarpeen tilanne. Hyödynsin Satu Kalliolan toimintatutkimuksen menetelmää aineistonhankinnassa vastatakseni tutkimuskysymyksiini. Kalliola kuvaa menetelmää, jossa työpaikkakokousinterventiot dokumentoitiin muistioiksi, joista tutkija tekee oman tulkintansa. Tämän jälkeen tulkintaan pyydetään kommentit tutkittavilta ja käydään neuvottelu yhteisestä tulkinnasta. Se on lopullinen tulkinta asiasta. (Kalliola 1996, 73). Dokumentoin ensimmäisen työkonferenssin jälkeen kaiken siihen mennessä kerätyn aineiston muistioon ja tein tulkinnan. Tämä tulkinta muodosti toisen työkonferenssin keskustelupohjan.

Taulukko 2 Tutkimuksen aineiston yhteenveto

Tapahtuma	Muoto ja määrä	Lyhenne aineistositaatissa
-tiimin aloituspalaveri	-PowerPoint-esitys muistio	TIA
-ensimmäinen työkonferenssi	-äänitallenne (*.wav.), 10min + 1h28min Muistio, tekstidokumentti (*.doc)	T1
-toinen työkonferenssi	-äänitallenne (*.wav.), 56min -muistio, tekstidokumentti (*.doc)	TT2
-toimeentulotukiryhmä 1. tapaaminen	-äänitallenne (*.wav.), 1h19min	TT1
-toimeentulotukiryhmän 2. tapaaminen	-äänitallenne (*.wav.) 25min	TT2
-sosiaalityöntekijöiden tapaaminen	-muistio, tekstidokumentti (*.doc)	ST
-tutkimuspäiväkirja	-tekstidokumentti (*.doc)	P

4.5. Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, jota voidaan pitää yksittäisenä metodina, mutta myös väljänä teoreettisena kehyksenä. Analyysitapana se voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysin avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 105.) Toimintatutkimuksessa sisällönanalyysissä voidaan tehdä näkyväksi ja käsitteellistää esiin nousseiden asioiden, esimerkiksi työkäytänteiden taustalla olevia näkemyksiä ja piileviä ajatuksia. Tutkimuksen avulla ne saadaan osaksi jokapäiväistä tietoista toimintaa. Se mahdollistaa työkäytäntöjen kehittymisen. (Heikkinen ym., 1999, 70–71.)

Aloitin aineiston analyysin litteroimalla työkonferenssien ja työryhmien äänitteet. Koska tutkimuksessa ei oltu kiinnostuneita kielestä, sen käytöstä tai vuorovaikutuksesta, jätettiin erikoismerkit pois. Osittain valikoin kohtia, joita litteroin, koska ryhmämuotoisessa keskustelussa päädyttiin välillä tutkimukseni kannalta epäoleellisiin asioihin. Tunnistin riskin, että jotain voisi jäädä huomioimatta ja kuuntelin nauhoitteet uudelleen näiltä osin. Lopuksi kaikki tutkittavan aiheen kannalta oleellinen puhe poimittiin litterointiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Osa aineistosta oli valmiiksi kirjallisessa muodossa. Lisäksi kirjoitin päiväkirjamerkintäni puhtaaksi. Tämän jälkeen tutustuin aineistoon lukien sen useampaan kertaan läpi. Aineistoa lukiessa pidin mielessä tutkimuskysymykseni. Kahden viimeisen lukukerran aikana koodasin aineiston tutkimuskysymysten pohjalta. Etsin aineistosta kohtia, joissa puhuttiin 1. tiimistä ja työnjaosta tai 2. kehittämisen kohteista ja syistä. Koodaus tarkoittaa, että tutkija merkitsee aineistoon tutkimustehtävän kannalta olennaiset asiat selkeyttäen aineiston sisältöä. Koodaamalla kartoitetaan aineiston rikkautta eli selvitetään, mitä tutkimusaiheeseen liittyvää aineistossa on. Tavoitteena on saada monipuolinen käsitys aineistosta, jonka pohjalta tehdään analyysi, tiivistäminen ja tulkinta. (Emt.)

Ensimmäisiin tutkimuskysymyksiin ”Millaiseksi aikuissosiaalityö jäsentyy tiimiytämisen myötä?” ja ”Miten sosiaalityöntekijän työnkuva jäsentyy aikuissosiaalityön tiimissä?” liittyen keräsin Excel-taulukkoon aineistosta muistion kohdat, jotka liittyivät tiimiin ja työnkuviin. Kävin lisäksi litteroinnit läpi ja siirsin Exceliin ne sanat, lauseet tai pidemmät kappaleet, jotka olin koodannut kohdan 1. mukaisesti tiimiin ja työnkuviin.

Kolmanteen tutkimuskysymykseen ”Mitkä asiat nousevat aikuissosiaalityön kehittämisen kohteiksi ja miksi?” sain ensimmäiseen osaan vastaukset työkonferenssien muistiosta. Nämä kehittämiskohteet keräsin Excel-taulukoon. Tämän jälkeen kävin läpi kehittämisen kohteet ja syyt mukaisesti koodatut kohdat ja jaoin ne jokaisen kehittämiskohdan alle. Näin pystyin vastaamaan kolmannen tutkimuskysymyksen toiseen osaan eli ”Miksi nämä nousevat kehittämiskohteiksi?” Hyödynsin kolmannen tutkimuskysymyksen osalta teemoittelua. Teemoja voidaan muodostaa etsimällä tekstimassasta yhdistäviä tai erottavia seikkoja. Usein esimerkiksi teemahaastatteluai-
neistossa teemat ovat valmiiksi olemassa haastatteluiden teemoina. (Emt.) Samalla tavoin hyödynsin analyysissä kehittämiskohteita teemoina ja teemoittelin aineiston niiden alle.

Kolme ensimmäistä tutkimuskysymystä liittyivät vahvasti toimintatutkimuksen prosessin ja työkonferenssien aikana saatuihin tietoihin. Analyysi eteni aineistolähtöisesti, jotta kysymyksiin voitiin vastata. Analyysi on näin ollen induktiivinen, mikä tarkoittaa etenemistä yksittäisistä havainnoista yleisempiin väitteisiin. (Eskola & Suoranta 2008, 83.)

Neljänteen tutkimuskysymykseen ”Mitä kehittämisen kohteet ja valitut keinot kertovat aikuissosiaalityöstä ja aikuissosiaalityön professiosta?” vastatakseni palasin analyysin keskeltä takaisin teoriapohjaan ja jo aikaisemmin luettuun kirjallisuuteen ja hain lisää teoriaa pohdinnan ja tulkin-
tojen tueksi. Neljännen tutkimuskysymyksen kohdalla analyysi oli teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastossa. Siinä aineiston analyysi ei suoraan perustu teoriaan, mutta kytkennät siihen ovat havaittavissa. Teoriasta haetaan selityksiä ja vahvistusta aineistosta löytyneiden löydösten tulkinnalle. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tällaista teoriasidonnaista lähestymistapaa aineistoon kutsutaan abduktiiviseksi päättelyksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 99).

4.6. Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Suomalainen tiedeyhteisö ja tutkimuseettinen neuvottelukunta ovat laatineet tutkimuseettisen ohjeistuksen, jonka tavoitteena on hyvän tieteellisen käytännön edistäminen ja tutkijan ohjaaminen hyviin ja eettisesti kestäviin tutkimusratkaisuihin. Ohjeistuksessa hyväksi tieteellisen käytännön lähtökohdiksi mainitaan tutkijan rehellisyys, tarkkuus ja huolellisuus tutkimuksen tekemisen kaikissa vaiheissa. Tutkijan tulee käyttää tieteellisen tutkimuksen kriteerejä täyttäviä ja eettisesti kestäviä ratkaisuja niin tutkimusaineiston hankinnassa, tutkimusmenetelmissä kuin arvioinnissa-

kin. Ohjeistuksessa kuvataan tutkimusaineiston asianmukaista käsittelyä, joka takaa tutkittavien anonymiteetin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6–7.)

Olen huomionnut nämä tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeet jokaisessa tutkimukseni vaiheessa ja pyrkinyt rehellisyyteen, tarkkuuteen ja huolellisuuteen. Tutkimusaineiston hankinnassa olen kiinnittänyt erityistä huolellisuutta sen asianmukaiseen käsittelyyn. Tutkimusmenetelmien valinnassa olen pyrkinyt siihen, että tutkittava yhteisö eli Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimi on tietoinen kaikesta tutkimukseen liittyvästä työstä. Menetelmät on valittu sen perusteella, että työyhteisön jäsenillä on ollut mahdollisuus osallistua, vaikuttaa ja olla mukana tutkimuksen teossa. Lisäksi aineiston analyysin raportoinnissa on kiinnitetty huomiota anonymiteettiin, erityisesti valitessani sitaattien tarkkuutta. Lisäksi tutkimuksen tekemistä varten on haettu lupa Uudenkaupungin sosiaalilautakunnalta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6–7). Tutkimuslupa myönnettiin sillä rajauksella, että tutkimuksessa ei käytetä salassa pidettäviä asiakaskirjoja.

Tutkimuksen luotettavuuden arvioimisessa on käytetty erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja, mutta ne ovat lähtökohtaisesti kehitetty määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. Tämän vuoksi niiden käyttöä laadullisessa tutkimuksessa on pidetty haastavana ja kyseenalaisena. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132.) Laadullisen tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta ei siis voida arvioida aivan samalla tavalla kuin määrällisen tutkimuksen pätevyyttä. Arviointi kytkeytyy tutkimusprosessin luotettavuuteen (Eskola & Suoranta 2008, 209–211). Pätevyys laadullisessa tutkimuksessa on uskottavuutta ja vakuuttavuutta. Sillä tarkoitetaan, kuinka hyvin tutkijan konstruktiot vastaavat tutkittavien tuottamaa tietoa ja kuinka hyvin tutkija pystyy tekemään nämä konstruktiot ymmärrettäväksi muille. Luotettavuuden osalta arvioidaan sitä, miten tutkimuksen tulokset on kuvattu suhteessa tutkimusongelmiin ja niiden ratkaisemiseksi käytettyihin menetelmiin. Yhtenä näkökulmana luotettavuuteen voidaan pitää myös siirrettävyyttä ja yleistettävyyttä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää myös vahvistettavuuden käsitettä. Eskola ja Suoranta tarkoittavat vahvistettavuudella sitä, että tehdyt tulkinnat saavat tukea ilmiötä tarkastelleista toisista tutkimuksista. (Eskola & Suoranta 2008, 219–221). Tutkimukseni aineisto on kerätty yhden kunnan aikuissosiaalityön kehittämistyöskentelystä, joten yleistettävyyttä ja luotettavuutta on pohdittava. Näen kuitenkin vahvistettavuuden eli aiemman aikuissosiaalityön tutkimuksen perusteella, että tutkimukseni kautta voidaan sanoa jotain yleispätevää aikuissosiaalityöstä tänään ja tulevaisuudessa.

Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta on tärkeää, että tutkimusprosessi kuvataan läpinäkyvästi, jolloin lukijalla on mahdollisuus seurata tutkijan tekemiä valintoja ja päätelmiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Olen pyrkinyt koko tutkimusprosessin kuvauksessa läpinäkyvyyteen ja niin tarkkaan kuvaukseen, että lukijalla on mahdollisuus seurata tehtyjä valintoja ja päätelmiä.

Omien tutkimuksellisten valintojen vuoksi olen joutunut pohtimaan omaa rooliani ja valintojani suhteessa tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen. Toimintatutkimuksen vaarana on, että tutkija kadottaa tutkimuksensa perspektiivin ja samaistuu liikaa tutkimuskohteeseen. Toisaalta asian voi nähdä niin, että toimintatutkimuksen luotettavuus syntyy juuri siitä, että toiminnasta tulee tutkimusta ja tutkimuksesta toimintaa. Toimintatutkimuksen luotettavuuden voi katsoa olevan yhteistoimintaa, reflektiivisten toimijoiden yhteisen neuvottelun tulos. (Eskola & Suoranta 2008, 222–223.) Toimintatutkimuksen luotettavuutta tulisikin Eskolan ja Suorannan mukaan koetella tutkittavaan kohdeyhteisöön tai toimintaan päin, jolloin toiminnan kehittäminen on tutkimuksen luotettavuuden mittari (emt., 224).

5. TUTKIMUSTULOKSET

Analyysin tulosluku jakaantuu kahteen osaan. Aluksi kuvataan Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimin jäsentymistä, tiimin tehtävien- ja vastuunjakoa ja sosiaalityöntekijän roolia tiimissä. Toisessa osassa kuvataan analyysin tulokset kehittämistarpeiden teemojen mukaisesti.

5.1. Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimi

Yhteiset pelisäännöt ja toimintatavat

Uudenkaupungin aikuissosiaalityö tiimiytettiin vuoden 2015 alussa seuraavassa kuvatulla tavalla. Ensimmäisessä tiimin tapaamisessa sovittiin tiimivastaavan ja osallistujien tehtävät ja vastuut. Tiiminvetäjän tehtävänä on toimia kokoonkutsujana, koordinoida toimintaa ja pitää huolta, että asioiden käsittelyssä päästään eteenpäin ja pysytään aiheessa sekä koota asialista tiimipalaveriin (osallistujilta saatujen tietojen pohjalta) ja hoitaa yhteydenpito esimieheen. Osallistujien tehtävänä on valmistautua tapaamisiin, tuoda tarpeelliset asiat käsiteltäviksi, ottaa vastuu tiimin toiminnasta ja työskentelystä oman roolinsa osalta. Lisäksi kaikkien on toimittava sovitun mukaisesti ja jaettava osaamistaan muille ja otettava vastaan tietoa. [TIA]

Lisäksi tiimin aloituspalaverissa määriteltiin yhdessä aikuissosiaalityön tiimin tarkoitus, tavoite ja tehtävät. Aloituspalaverin muistioon on kirjattu, että Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimiyttämisen tavoitteena on

- parantaa tiedon kulkua
- luoda yhteiset ohjeet, toimintatavat mm. uuden lain vaateet huomioiden
- tunnistaa uuden sosiaalihuoltolain vaikutukset työskentelyyn
- käsitellä asiakastapauksia, käydä läpi esimerkiksi Kelan maksulistalla olevat 300/500 päivää ja tuhat päivää työmarkkinatukea saaneiden lista, palveluohjauksen kohdentaminen ja oikea aikaisuus, asiakasryhmien tunnistaminen
- lisätä moniammatillista tietämystä eri asiakasryhmistä ja heidän tarpeistaan
- parantaa asiakastyön laatua / luoda ja tunnistaa oikea-aikaiset palvelut
- tehostaa työtä ja toimintaa – näkökulmana myös taloudellisuus
- huomioida kaikki toimijat osaksi organisaatiota (työllistämistoiminta, hankkeet) – synergia etu

- tiedon lisääminen jokaisen omasta vastuusta ja muiden työstä/ tehtävistä(sijaistaminen)
- yhteistyön kehittäminen aikuissosiaalityön toimijoiden kesken
- yhteisen tavoitteen kirkastaminen aikuissosiaalityössä
- oman työn ja jaksamisen tukeminen
- oman osaaminen kehittäminen

Tiimille sovittiin tapaamiskerrat ja tiimipalaverien käytännöt. Aikuissosiaalityön tiimiyttämiselle haettiin näin hyvää alkua, jotta sillä pystyttäisiin vastaamaan sille asetettuun tavoitteeseen työn tekemisen tapojen tarkastelemiseen ja toiminnan selkeyttämiseen. [TIA]

Sosiaalityöntekijänä tiimissä

Mielenkiintoni kohdistui tutkimuskysymyksen mukaisesti siihen, minkälaiseksi sosiaalityöntekijän rooli muodostuu tiimissä. Tiimissä sosiaalityöntekijä linkittyy vahvasti asioihin, joita kuvattiin, että: *”tämä on sitä sosiaalityön sisältöön liittyvää” [T1]* työtä, joissa sosiaalityöntekijä on *”se henkilö, joka vie asioita eteenpäin [T2]*. Suurin osa tiimin tehtävistä linkittyy siis vahvasti sosiaalityöntekijään ja näyttääkin siltä, että *”en sit tiedä, koska teitä (sosiaalityöntekijöitä) ei tarvittais mukana näissä tapaamisissa” [T2]*.

Tiimityöskentelyn alkuvaiheessa oli myös epävarmuutta siitä, miten asioita käsitellään ja kenen tulisi olla paikalla. Pohdintani teemasta päiväkirjassa: *”miten sitten palvelusihteerit kokee sen, että tiimissä on paljon asioita, jotka ei kosketa heitä” [P]* ja *”pitäisikö palaverin aluksi käsitellä yhteiset asiat, jotta palvelusihteerit pääsevät tekemään muita töitä, kun muut vielä jatkaa” [P]*. Toisaalta pohdin myös sitä, että *”kyllähän kaikkien osallistuminen on järkevää, vaikka asia ei koskettaisikaan juuri sillä hetkellä, koska siinä opitaan niitä yhdessä tekemisen taitoja ja luodaan pelisääntöjä. Opitaan toisilta ” [P]*.

Tiimin nähtiin myös tuovan usein yksinäiseen työskentelyyn ja päätöksentekoon tukea:

”Et vois tavata joitakin yhteistyötahoja tiiminä, olis varmempi ja helpompi” [T2]. *”Voi hyödyntää myös sillai et niinku käsiteltiin tätä asiaa aikuissosiaalityön tiimissä ja päätettiin että...” [TT2]*.

Aikuissosiaalityön tiimin työnjako ja tehtävät olivat siis määritelty jo ennen ensimmäistä työkonferenssia. Kehittämistarpeeksi nousi työkonferenssin aikana työnjako sosiaalityön johtajan ja

tiimivastaavan kesken. Sosiaalityön johtaja toimii edelleen tiimin jäsenten esimiehenä ja tämän vuoksi työnjakoa olisi hyvä miettiä. *”Se, että tietää, mitä asioita hoidetaan kenenkin kanssa, on kyl tärkeätä” [T2].*

5.2. Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittämistarpeet

5.2.1. Palvelutarpeen arviointien ja palvelusuunnitelmien kehittäminen

Palvelutarpeen arviointiin liittyvien käytäntöjen kehittäminen nousi kehittämistarpeeksi toimintatutkimuksessa. Uuden sosiaalihoitolain vaikutus näkyy selvästi aikuissosiaalityön tiimin keskustelussa. Työkonferenssissa asiaa pohdittiin vahvasti juuri lain puitteissa tuomalla esiin, että *”lakihan määrää selvästi, että näitä on nyt vaan ruvettava tekemään [T1] ja ”uuden lain henki on vahvasti se, että vain poikkeustapauksissa voidaan jättää tekemättä [T2].* Tiimissä tämänlaisia tilanteita nostettiin esille, kuten *”asiakas hakee vain hautajaisavustusta” [T1] tai ”jos asiakas on vaan kerran hakemassa toimeentulotukea opiskelujen ajaksi” [TT1].* Näissä tilanteissa asiakkaalla ei ole sosiaalityön tarvetta, vaan hänen yhteydenottonsa liittyy tilapäiseen taloudellisen tuen tarpeeseen.

Laissa palvelutarpeen arviointi on määritelty tarkasti. Tiimi alkoi sen pohjalta miettiä keinoja vastata arviointien tekemisen aikahaasteeseen. Palvelutarpeen arviointia jouduttiin priorisoimaan asiakasryhmittäin, koska *”ei vaan pystytäkään muuttamaan tätä heti” [T1]* ja kaikille aikuissosiaalityön asiakkaille sitä ei kyetä nykyisillä resursseilla tekemään, jolloin tiimi päätyi tässä vaiheessa käytäntöön, jossa *”uusille asiakkaille tehdään (palvelutarpeen arviointi) kaikille” [T2].* Uudenkaupungin aikuissosiaalityö on määrittynyt vahvasti toimeentulotukityöksi. Siitä johtuen asiakasajat ovat aikaisemmin olleet toimeentulotukeen liittyviä. Tiimissä sovittiin, että uusille asiakkaille varataan aikuissosiaalityöntekijälle aika mahdollisimman nopeasti asiakkuuden alkaessa. Toimeentulotukipäätös voidaan tehdä jo aikaisemmin ja asiakkaan kanssa keskitytään palvelutarpeen arviointiin. *”Et jos nyt sit olis niin et se toimari (toimeentulotuki) voidaan laskea kirjallisesti ja sit se aika varataan vaan tolle arvioinnille” [T2].* Haasteena saattaa jatkossa, että asiakkaat ovat hyvin tottuneita nykyiseen toimintatapaan, jota kuvastavat nämä esimerkit: *”on kyl iso kulttuurinmuutos niinku asiakkaillekin, kun yhtäkkiä pitäis tulla muissa kuin raha-asioissa” [T1]* ja *”tuleeko ne sitten edes käynnille, jos kysymys ei ookaan rahasta?” [T1].*

Palvelutarpeen arviointityöhön ja nykyisiin resursseihin liittyen myös asiakasohjautumisen kehittäminen oli pakollista. Tiimissä määriteltiin ne asiakasryhmät, jotka ensisijaisesti voidaan hoitaa etuuskäsittelyn piirissä. Uuden sosiaalihuoltolain puitteissa nousi esille ongelma, koska ”*palvelutarpeen arvioinnin voi tehdä vain sosiaalialan ihminen ei palvelusihteeri*” [TT1] ja ”*miten puhelimeen vastaaja sitten voi arvioida, kenelle se aika pitää antaa* [TT1]. Oma pohdintani päiväkirjassa tiivistää asiaa seuraavasti: ”*miten me sitten saadaan palvelusihteereille kerrottua, mistä asioista pitäisi nousta huoli, kun se huoli nousee siitä kokonaistilanteesta itsellä*” [P] tai ajatus sosiaalityöntekijöiden tapaamisessa: ”*kun ei pysty kirjoittamaan listaa niistä asioista, jotka voisivat vaikuttaa siihen, että olisi hyvä varata se aika meille* [S1].

Aikuissosiaalityön tiimiyttämisen alkuvaiheessa näyttää siltä, että sosiaalityöntekijä on asiakkaan prosessissa vastuuhenkilö, jota asiakkuuden ollessa etuuskäsittelyssä ”*voi tarvittaessa tietysti aina konsultoida*” [TT1] ja päätöksessä mainita, että on tehty ”*sosiaalityöntekijän harkinnalla* [TT2]. Aineiston pohjalta näyttää myös siltä, että kynnyks siihen, että ”*varataan aika sosiaalityöntekijälle*” [TT2] on matala.

Toisena suurena kokonaisuutena kehittämisen kohteeksi nousi toimintatutkimuksen aikana palvelusuunnitelmiin liittyvän työn kehittäminen. Uusi sosiaalihuoltolaki toimi motivaattorina myös tässä. Toisaalta tarve yhteistyöhön esimerkiksi päihde- ja mielenterveysyksikön kanssa oli taustalla tässä kehittämistarpeessa. ”*Täähän antaa meille tosi hyvän mahdollisuuden ottaa esimerkiksi psyk. sairaanhoitaja mukaan heti työn alussa*” [T2]. Laissa sekä palvelutarpeen arvioinnin että palvelusuunnitelman osalta on selkeä määräys. Yhteistyöstä laissa mainitaan, että toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava, että palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi on käytettävissä henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Epävarmuus lain soveltamisesta näkyi tiimin ajatuksissa: ”*mikä sitten on tarpeisiin nähden riittävästi, ketä meidän pitää milloinkin kutsua?*” [T2] entä ”*miten asiakkaat suhtautuu, jos on liian iso porukka* [T2]. Kun henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalitoimen tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Tiimissä suhtauduttiin osittain epäilevästi siihen, miten muut tahot suhtautuisivat yhteistyöpyyntöön: ”*mut oikeesti, saadaanko me sit esim lääkäri paikalle, jos kutsutaan, kauhee pula lääkäreistä, niin hiukan epäilen*” [T2]. Näiden ke-

hittämiskohtien osalta todettiin, että on tärkeää informoida yhteistyökumppaneita, jotta he tietävät, miten sosiaalitoimen kutsuun tulisi suhtautua.

Palvelutarpeen arvioinnit ja palvelusuunnitelmien laatiminen koettiin tärkeäksi työksi. Näitä teemoja sivuttiin kaikissa tapaamisissa. ”Tää on sitä oikeeta sosiaalityötä” [TT2] ja ”tää on se, mihin meidän oikeesti pitäis pyrkiä” [T2]. Esteenä nähtiin kiire ja ajanpuute, kuten ”mut miten ihmeessä me ehditään hoitaa tää kunnolla?” [TT1].

5.2.2. Dokumentoinnin kehittämistarpeet

Dokumentoinnin kehittäminen oli yksi toimintatutkimuksen kautta tullut tavoite. Aikuissosiaalityö oli saanut valmiit lomakepohjat palvelutarpeen arviointiin ja palvelusuunnitelmaan Kaste -hankkeen kautta ja niiden käyttöönotosta sovittiin aikuissosiaalityön tiimin kanssa. Toisessa työkonferenssissa todettiin, että asia oli kesken, koska lomakkeiden vienti eli niiden muokkaaminen sosiaalityön ProConsona -ohjelmaan oli kesken. Suunnitelma saatiin dokumentoinnin osalta tehtyä ja sovittua kirjaamiskäytännöistä aikuissosiaalityössä. Aikaisemmin kirjaaminen oli ollut epäyhtenäistä ja sen yhtenäistäminen oli tärkeää sekä asiakkaiden prosessin näkökulmasta että työntekijöiden oikeusturvan vuoksi. Keskustelussa tuotiin esille useissa kohdissa kirjaamiseen liittyviä ongelmia:

”Kun nyt me kirjataan sinne hakemustekstiin niitä asiakaskertomuksen asioita” [T1]

”Kaikki sellanen, minkä asiakas kertoo, ei oo faktaa, et se kuuluis sinne asiakaskertomukseen” [TT1]

”Siellä päätöksessä saa olla vaan faktaa” [T1]”

”Meillähän ei oo juurikaan tekstiä siellä asiakaskertomuksissa, kun ne on kirjoitettu sinne hakemukseen” [TT1].

Kirjaamiskäytäntöjen lisäksi omat haasteensa asettaa sosiaalityössä käytetyn asiakastyön ohjelman käyttökelpoisuus tähän työhön:

”Ongelmahan on myös siinä, et meillä ei ohjelmassa (Pro Consona- ohjelma) oo kun se toimeentuloturva kohta, et pitäis olla ihan sosiaalityönkin kohta. Et oikeesti vois kirjata asioita ilman, et asiakkaalla on toimeentuetukiasiakkuus” [TT2].

”Niin kun tää tulee sit vastaan niissä asumispalveluasiakkaissaki, kun ei niitä sinne voi kirjata” [TT1]

Huolena olikin, miten tulevaisuudessa kävisi: *”Mahtaakohan toi ohjelma taipuu näihin uusiin juttuihin?” [TT2].*

5.2.3. Toimeentulotukityön käytäntöihin liittyvät kehittämistarpeet

Toimeentulotuen käsittelyyn toivottiin myös kehittämistä. Uudessakaupungissa on sosiaalilautakunnan vahvistama toimentulotukiohjeistus, jossa käsitellään tuen laskemisen periaatteet. Toimeentulotukiohjeistuksen täydentäminen nähtiin tarpeelliseksi ja asiasta keskusteltiin koko tiimin lisäksi pienryhmässä.

Työnjaon selkiyttäminen asiakasaikoihin liittyen myös toimeentulotuen osalta nousi esille. Ryhmässä sovittiin, että toimeentulotukiasiointia varten asiakasajan aikuissosiaalityöntekijälle saavat ensisijaisesti alle 25-vuotiaat, perheelliset tai aktivointiehdon täyttävät. Käytännössä asiakasajoja annetaan edelleen myös muille kuin ensisijaisille ryhmille, *”koska lakikin sanoo, et asiakkaalla on oikeus saada aika sosiaalityöntekijälle määräjassa, et kyl niitä on pakko vaan antaa, vaikka se sosiaalityön tarve ei olis ajankohtanen” [TT2].*

Käytännön kehittämisen kohteeksi nousivat myös puhelinajat. Tiimipalaverissa oli päätetty puhelinajojen muutoksesta ja niiden toimivuus päätettiin tarkastaa ensi vuoden alussa. Palvelusihteerin puhelinajojen rajoittamisella oli saatu etuuskäsittelyyn enemmän aikaa. Sosiaalityöntekijän puhelinajan pidennyttyä saavutettavuus oli parantunut. *”Sossujen aikaan ollaan ehkä tyytyväisiä, kun se lisääntyi” [T2],* mutta *”kyllähän on tullu jo palautetta, kun ketään ei saa iltapäivällä kiinni” [T2].* Uudessakaupungissa asiakkaat ovat tottuneet saamaan palvelua nopeasti ja *”meiltä on aina saanu jonkun kiinni, niinku aina ja saanu esim toimaripäätöksen melkeen heti” [T1].* *”Niin ja asiakkaat oikeesti on tottunu siihen, et samanakin päivänä voi jo saada päätöksen” [T1].* Työn painopisteen muututtua huoleksi nousi, miten asiakkaat ymmärtävät, että toimeentulotukipäätöksen tekemiseen voi mennä jatkossa lain määrittelemä seitsemän vuorokautta toimeentulotukihakemuksen jättämisestä.

Toimeentulotukityöhön liittyviä haasteita käsiteltiin tätä työtä tekevien pienryhmässä laajemmin. *”Ongelma on, et hakemuksista puuttuu tosi usein tarvittavat liitteet” [TT1]* ja *”tiliotteiden kanssa tää ongelma on koko ajan” [TT1].* Lisäksi haasteena koettiin se, että *”osa asiakkaista saa aina ennakkoa” [T1].* Palvelusihteerit toivoivat tarkempaa ohjeistusta esimerkiksi toimeentulo-

tuen ennakkoihin liittyen. Ennakoilla tarkoitetaan tilannetta, jossa asiakkaalle maksetaan esimerkiksi syyskuun puolella osa lokakuun toimeentulotuesta. Toimeentulotuen ollessa asiakkaan ainoa taloudellinen tuki, on esimerkiksi kuukauden viimeisen arkipäivän kohdalla merkitystä. Tässä kehittämiskohdassa korostui sosiaalityöntekijöiden ja etuuskäsittelyä tekevien palvelusihteerien erilainen lähestymistapa työhön. Aikuissosiaalityön näkökulmasta ohjeistus, joka määrittelee toiminnot ilman yksilöllistä harkintaa, ei ole lainmukainen eikä toimi käytännössä. Palvelusihteerit eivät käytä työssään sosiaalityön harkintaa ja siksi he eivät voi tehdä päätöksiä toimeentulotuen maksamisesta etukäteen. Yhteinen toimintatapa helpottaisi käytännön työtä. *”Ei me voida luoda mitään kaikenkattavia kirjallisia ohjeistuksia, kun asiakkaiden tilanteet on erilaisia, ihan erityisiä. Pakko kattoo kaikki yksilöllisesti” [TT1]*. Tämän vuoksi käytänteihin liittyvää harkintaa tulee olla ja yksilöllisemmät ratkaisut sovittiin jatkossa tehtävän yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa.

5.2.4. Työpajatoiminnan kehittämistarpeet

Aikuissosiaalityön tiimiin kuuluvat molemmat Uudenkaupungin työpaja Väiskin työpajaohjaajat. He toivoivat yhteistä pohdintaa työpajatoiminnan kehittämiseksi erityisesti asiakasmäärien kasvattamiseksi, koska *”rahoituksenkin vuoksi se asiakasmäärä ois saatava nousemaan” [T1]*. Työpajatoiminnan rahoituksen myöntämiskriteerit ovat muuttuneet kahden viimeisen vuoden aikana niin, että asiakasmäärät vaikuttavat rahoituksen määrään. Työpajaohjaajien huolena oli asiakasmäärien jatkuva nostaminen, koska työpajan resurssit ovat pienet.

Toiminnan laajentamisen tärkeys tuli esille kehittämisen aikana.. Toimintaa tulisi kehittää ja tilaratkaisuja miettiä. Työpajan tilaratkaisut muodostuivat haasteeksi: *”meiltä loppuu kyl tila” [T1]* ja *”eikö nytkin oo ollu väkeä ihan liikaa, tulee ahdasta jo tällä porukalla” [T1]*. Tilojen lisäksi haasteeksi nähtiin se, että: *”vähän vaikeeta on lähteä suunnittelemaan kehittämistä, kun just on toinen työpajaohjaaja vaihtumassa ja ei tietoa tulevasta” [T2]*. Henkilöstön vaihtuvuus on työpajatoiminnan ja asiakkuuksien kannalta keskeinen haaste.

5.2.5. Kuntouttavan työtoiminnan kehittämistarpeet

Kuntouttavassa työtoiminnassa oli useita kehittämistarpeita. Sen sisältöön ei kohdistunut vielä kehittämistarpeita, koska aikaisemmin kandidaatintutkielmani perusteella tehdyt kehittämistarpeet olivat edelleen kehittämisen keskiössä. Aiemmin määritellyt kehittämiskohteet liittyivät työyksiköiden kanssa tehtävään työhön ja toiminnan sisältöihin. Tämän tutkimuksen puitteissa kehittämiskohteet nousivat taas työyhteisön toimintatavoista, laatutyöskentelystä, asiakasohjauksesta ja ryhmämuotoisen kuntouttavan työtoiminnan käynnistämisestä.

Aikuissosiaalityön laatutyöhön liittyen nousi tarve kuntouttavan työtoiminnan prosessinkuvaukselle. Aikuissosiaalityön prosessikuvauksia oli tehty jo aiemmin, mutta kuntouttavan työtoiminnan osalta se puuttui. *”Työpajallahan on prosessi melkeen valmis” [T1]* ja *”aikuissosiaalityöhön on kans kuvaus olemassa” [T2]*. *”Et tää kuty (kuntouttava työtoiminta) on nyt sitte oikeestaan se ainut puuttuva” [T1]*.

Kaiken kaikkiaan asiakasohjausta kohti kuntouttavaa työtoimintaa tulisi kehittää. Tarpeena nähtiin vahvempi yhteistyö aikuissosiaalityöntekijöiden ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan kesken. *”Meidän olis saatava se siihen, et sossu on se ohjaava taho, se on meidän toimintaa ja nyt TE-toimisto on suurempi ohjaaja” [T1]*. Tähän oli pyritty vastaamaan jo alkuvuoden 2015 aikana käymällä yhdessä läpi Kela-lista kuukausittain ja tehostamalla yhteistyötä kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan ja aikuissosiaalityöntekijöiden kesken. Sovittiin, että toimintaa jatketaan, koska *”tää listalaisten läpikäynti on tosiaan alkanu ja ollu ihan hyvä” [T1]*, koska *”vain silloin me oikeesti voidaan tietää, ketä ne listalaiset on” [T2]*. Toisaalta tuli esille, että *”eihän näistä suurin osa oo meidän asiakkaita, [kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan nimi] joutuu kyl melkeen kaikki selvittää työkkärin kautta” [T1]*.

Isona kehittämiskohteena nähtiin ryhmämuotoisen kuntouttavan työtoiminnan käynnistäminen. Tavoitteeksi asetettiin pitkään työttömänä olleille suunnattu ryhmätoiminta, jonka kautta asiakas voitaisiin jatko-ohjata kuntouttavaa työtoimintaa toteuttaviin kaupungin yksiköihin tai esimerkiksi työkykyselvittelyyn. *”Kun meil on aika paljon niitä, joilla on joku prosessi ehkä meneillään, mut se on hidasta” [T1]* ja kun *”ei se tarkoita, että ne sit kaikki pääsis eläkkeelle” [T1]* ja *”sit sen aikana ei tapahdu mitää ja jäävät kotii” [T2]*. Tiimi näki myös toimintaan osallistumisen olevan asiakkaille hyväksi: *”tärkeetähän se vois osalle olla, kun olis joku paikka, sellanen, missä olis sitä sosiaalista puolta, [T1]* jotta *”tulis jonneki lähdettyä” [T1]* tai toisaalta *”vois tulla*

se selvyys ettei oikeesti pysty, et niinku se eläke oikeesti on ainoa” [T2]. Ryhmämuotoinen kuntouttava työtoiminta mahdollistuisi yhden työntekijän lisäpanoksella, jonka saaminen oli tämän toimintatutkimusjakson aikana vielä epäselvä. Lisäresurssin käsitteleminen oli menossa sosiaalilautakuntaan ja tämän vuoksi kehittämiseen liittyvä ideointi siirrettiin myöhemmäksi. Ryhmien aloittaminen olemassa olevilla resursseilla ei ollut mahdollista.

5.2.6. Muut kehittämistarpeet

Laatutyöskentely

Uudenkaupungin aikuissosiaalityö on mukana laatuohjelman ulkoisessa auditoinnissa lokakuussa 2015. Laatutyö nousikin kehittämisen kohteeksi. Toimintatutkimuksen aikana tiimi ei saanut vielä ohjeistusta laatutyöskentelyyn, jonka pohjalta laatutyökehittäminen olisi aloitettu. Sen vuoksi asiaa jouduttiin siirtämään toimintatutkimusjakson jälkeiselle ajalle. Asiasta sovittiin toisessa työkonferenssissa: *”me jäädään nyt sit vaa odottamaan, hiukan kyl hirvittää, et millä aikataululla tää hoidetaan” [T2].*

Asumispalveluihin liittyvän työskentelyn kehittäminen

Asumispalveluihin liittyvän työskentelyn kehittäminen nousi ensimmäisessä työkonferenssissa esille. Se liittyi työnjakoon vammaispalveluiden ja päihde- ja mielenterveyspalveluiden kanssa. Uudessakaupungissa asumispalvelupäätökset on tehty pääosin vammaispalveluissa, sosiaalihuoltolain mukaiset asumispalvelupäätöksiä harvemmin. *”Meillähän on ollu näitä tosi vähän, melkein kaikki on kyl menny vammaispalvelun kautta” [T1] ja ”se ei kyl sit enää käy, siihen puuttu johtokin, et asiakkaat ei voi kaikki olla vammaispalvelun kautta” [TT1].* Toimintatutkimuksen aikana tähän haasteeseen oli jo tartuttu. Tiimin kanssa sovittiin, että jatkossa asumispalveluhakemukset menevät aikaisemmin perustetun Tesova-työryhmän kautta. Tesova on Uuteenkaupunkiin alkuvuonna 2015 perustettu moniammatillinen ryhmä, jossa käsitellään asumispalveluhakemukset. Aikuissosiaalityöntekijät kuuluvat tähän ryhmään. Näin kaikkien asiakkaiden asumispalveluhakemukset käsitellään samalla tavalla ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa mahdollistuu paremmin.

Työkyky selvittelytyöskentelyn kehittäminen

Tiimi toi esille työkyky selvittelytyön kehittämisen tarpeen. Tällä hetkellä Uudessakaupungissa eläkeselvittelyt eivät ole selkeästi kenenkään vastuulla. *”Kun siellä listalla on tosi paljon niitä,*

joiden kohdalla se prosessi, se prosessi terveyden selvittämisen osalta on jäänyt kesken” [T1], ”...kun ei niitä oo tehty” [T1], ”kun kukaan ei oo sitä vastuuta siitä prosessista” [T2] ja ”sitten ne jää kesken, kun esimerkiksi ajoille, niinku labraan tai lääkärille ei mennä” [T2]. Asiakkaan prosessi työkyvyn arvioinnin ja eläkeselvittelyn aikana tulisi olla jollain tietyllä taholla. Työntekijällä tulisi olla mahdollisuus jalkautua asiakkaan arkeen, jotta asiakaskäynnit ja -tapaamiset tulisivat varmasti hoidettua.

Osa Kela-listan asiakkaista olisi sosiaalityön näkökulmasta ohjattava työkyvyn selvittelyyn, koska *”tuntuu niin pahalta jo siitä asiakkaastakin, et pompotellaan sinne ja tänne ja suunnitellaan jotain, kun terveydentila on niin huono” [T1], ”...niin se kunto voi olla se ettei oo mitään tarjottavaa” [T1].* Asiakasnäkökulma tuli tässä hyvin esiin. Asiakkaan kannalta on kohtuutonta, jos hänelle suunnitellaan aktivointi- tai työllistymistoimenpiteitä ja veloitetaan osallistumaan suunnitelmatyöskentelyyn, vaikka hänen työkuuntensa on alentunut huomattavasti. *”Kyllähän me yritetään sit tarjota sitä kutyä (kuntouttavaa työtoimintaa) yks päivä viikossa esimerkiksi, mut ei se sitä tilannetta muuta” [T1].* Toimijoilta kuitenkin odotetaan toimenpiteitä erityisesti Kelan maksulistalla olevien henkilöiden kohdalla, joiden työmarkkinatuen osaa kaupunki maksaa.

Tutkimuksen aikana Uudenkaupungin sosiaalilautakunnalle oli tehty lisämäärärahaan liittyvä esitys. Se olisi käytetty sosiaaliohjaajan palkkaamiseen, joka huolehtisi työkykyseurveys- ja eläkehakemusasiakkaiden asiakasprosessien etenemisestä. Asiasta ei vielä kevään 2015 aikana ollut päätöstä, minkä vuoksi tiimi jäi vielä odottamaan sitä. Sovittiin, että asiaan palataan, jos lisämääräraha myönnetään.

Yhteistyön kehittäminen

Aikuissosiaalityön rajapintatyöskentelyn kehittämisen kautta toivottiin helpotusta moniongelmaisten asiakkaiden kanssa työskentelyyn ja toisaalta varmistusta siitä, ettei asiakas jää ilman palvelua ja tukea palvelujen rajapinnoilla. Aikuissosiaalityöllä on rajapintoja lastensuojelun, vammaispalvelun, päihde- ja mielenterveyspalveluiden ja työllistämistoiminnan kanssa. Lisäksi yhtenä rajapintana ovat myös psykiatrian poliklinikat ja osastohoito. Koska kehittämiskohteita oli useita, jouduttiin rajapintatyöskentelyä aikatauluttamaan pidemmälle ajalle. Yhteistyö uuden palvelun, hyvinvointineuvolan, kanssa sovittiin aloitettavaksi syksyllä 2015, koska *”tää on nyt sellainen uus palvelu, joka linkittyy kyl vahvasti aikuissosiaalityöhön [T1] ja ”meillä taitaa olla aika paljon yhteisiä asiakkaita sitte tulevaisuudessa” [T2].* Hyvinvointineuvola tarjoaa Uudesakaupungissa lapsiperheiden kotipalvelua ja ennaltaehkäisevää perhetyötä. Myös tässä yhteis-

työssä näkyi uuden sosiaalihoitolaian vaikutus: *”täähän on se tärke yhteys myös siihen, et meidän pitää aina tehdä työtä koko perheen kanssa, jos joku on asiakkaana” [T2]* ja *”tässä vois olla se konkreettinen työpari ja väline meille siihen perheiden kans tehtävään työhön” [T2]*.

Kaikkien rajapintatahojen kanssa tehtävän työn kehittäminen nousi esille. Keskustelussa sivuttiin yhteistyötapaamisten järjestämistä erityisesti päihde- ja mielenterveysyksikön kanssa, koska *”yhteisiä asiakkaita on tosi paljon” [T1]* ja *”välillä tuntuu, et linja on jotenkin eri ja me ei tiedetä lainkaan esimerkiks hoitosuunnitelmista mitään” [T2]*. Asumispalveluihin liittyvä yhteistyö oli aloitettu alkuvuoden aikana ja tiimissä todettiin sen olevan *”meitä helpottavaa” [T1]* ja sen tuovan *”jotain apuja, kun ei meillä oo tehty noita (asumispalvelujen) tarpeenarviointeja kyl sit lainkaan [T2]*.

Yhteistyön kehittämisen perustelut liittyivät yhteistyön tarpeeseen asiakkaiden kanssa toimittaessa. Tiimi sulki ajanpuutteen vuoksi kehittämistyön ulkopuolelle muut tahot: *”me ei voida nyt yrittää muita tahoja ees tavata, nää ketkä on sen asiakastyön kannalta ydintä. Tää kaikki vie meidän aikaa niin hirveesti” [T2]*.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä tutkielma vastaa siihen, millaiseksi aikuissosiaalityö jäsentyy tiimiytämisen myötä ja miten sosiaalityöntekijän työnkuva osana tiimiä jäsentyy. Lisäksi pyrin saamaan vastauksen siihen, mitkä asiat nousevat aikuissosiaalityön kehittämisen kohteiksi. Vastausta näihin kysymyksiin olen etsinyt tapaustutkimuksen perinteen avulla toimintatutkimusta aineistonhankintamenetelmänä käyttäen. Aineiston analyysi toteutettiin hyödyntämällä kehittämiskohteita analyysin teemoina.

Edellisessä tutkimustulokset -luvussa olen vastannut kolmeen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: ”Millaiseksi aikuissosiaalityö jäsentyy tiimiytämisen myötä?”, ”Miten sosiaalityöntekijän työnkuva jäsentyy aikuissosiaalityön tiimissä?” ja ”Mitkä asiat nousevat aikuissosiaalityön kehittämisen kohteiksi ja miksi?” Tässä tutkielman yhteenveto ja johtopäätökset -osassa kokoon kolmen ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastaukset yhteen ja vastaan neljänteen tutkimuskysymykseen: ”Mitä kehittämisen kohteet kertovat aikuissosiaalityöstä ja aikuissosiaalityön professaosta?”.

Aikuissosiaalityön jäsentyminen ja sosiaalityöntekijä rooli

Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimiytämisen taustalla oli useita tavoitteita, joiden nähtiin kehittävän aikuissosiaalityön toimintaa. Skyttä (2005, 11–12) näkee tiimityöskentelyn keskeiseksi lähtökohdiksi tavoitteiden asettamisen ja selkiyttämisen, työnjaon kehittämisen ja toimintatapojen tarkemman hahmottamisen. Tavoitteena on tarvelähtöinen asiakastyö. (Emt.) Uudessakaupungissa tiimiin liittyvä kehittäminen nousi hallinnon tuomana, mutta tiimille asetettavissa tavoitteissa näkyi myös asiakkaan tarpeiden taso.

Sosiaalityössä tiimityön kehittämistä voidaan perustella sillä, että asiakkaiden vaikeiden ja monimutkaisten tilanteiden auttaminen vaatii laajaa asiakkaan kokonaistilanteen ja ongelmien yhteiskunnallisten kytkentöjen hahmottamista ja toisaalta syvälle menevää yksityiskohtaista tietoa. Horsman ja Jauhiais (2004, 46) kuvailema asiakkaan elämäntilanteen, palvelutarpeiden ja erilaisten toimintavaihtoehtojen selvittäminen sekä käytännön toiminta ja sen arviointi muodostavat laajan ja kirjavan kokonaisuuden. Tämän vuoksi tehtävien ja vastuun jakaminen ja toisaalta kaiken mahdollisen ymmärryksen ja osaamisen yhdistäminen on monissa tapauksissa tarpeen. Tutkimuksen perusteella Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimiytämisen taustalla on ollut tällai-

nen ajatus. Tiimin kautta pyritään hyödyntämään aikuissosiaalityössä toimivien ammattitaitoa ja osaamista. Lisäksi tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijän rooli on toimia asiakasprosessissa vastuunkantajana. Sosiaalityöntekijän osaamista hyödynnetään erityisesti palvelutarpeen arvioinnissa.

Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimiytämisen taustalla voi nähdä myös toisenlaisen merkityksen. Sosiaalityöhön vaikuttaa nykyisen kunnallisen palvelun vaatimus nopeasta, tuloksellisesta ja taloudellisesta sekä tehokkaasta työskentelystä. Nämä vaatimukset näkyvät jo Uudenkaupungin aikuissosiaalityön tiimiytämisen perusteluissa hallinnon asiakirjoissa.

Suunnitelmallisen sosiaalityön näkyminen

Palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelman tekeminen ja työn dokumentointi nousivat toimintatutkimuksessa kehittämiskohteiksi. Ne ovat keskeisiä suunnitelmallisen sosiaalityön toteuttamiseksi. Palvelutarpeen arviointi on osa uutta sosiaalihuoltolain edellyttämää toimintaa. Uudenkaupungin sosiaalikeskus on osallistunut KASTE -rahoitteeseen hankkeeseen, jossa on kehitetty valmiit lomakkeet sekä palvelutarpeen arviointiin että palvelusuunnitelmaan. Näiden lomakkeiden käyttöönotto on ollut yksi kehittämisen tavoite ja niihin liittyvää keskustelua on käyty toimintatutkimuksen aikana paljon.

Mitä näiden asioiden nousu kehittämiskohteeksi sitten tarkoittaa sosiaalityön profession näkökulmasta ja mitä ne kertovat aikuissosiaalityöstä tänään? Palvelutarpeen arviointi voi onnistuessaan olla juuri sitä sosiaalityön professioon liittyvää työtä, jossa asiakkaan tilanteeseen paneudutaan ja asiakas saa itse kertoa tilanteestaan ja omista huolistaan. Oevermannin mukaan auttamistyön professionaalisuus perustuu asiakkaan ja työntekijän kumppanuuteen. Se vaatii kokonaisvaltaista ja tarkkaa tilanearviota, joka voi syntyä vain avoimessa keskustelussa, jossa asiakas käsittelee oman elämänsä kannalta aidosti merkityksellisiä asioita. (Oevermann 2009, 113–142.) Tämän tutkimuksen perusteella palvelutarpeen arviointi, joka parhaimmillaan toteutuu Oevermannin kuvailemana tarkkana tilanearviointina, muodostui Uudenkaupungin aikuissosiaalityössä keskeiseksi tavoitteeksi. Tutkimuksen tulosten mukaan palvelutarpeen arviointi koetaan työksi, jota aikuissosiaalityöntekijät toivovat voivansa tehdä.

Olen ollut kiinnostunut tutkimuksessani siitä, mitä kehittämistarpeet kertovat aikuissosiaalityöstä parhaimmillaan ja toisaalta, mitä se voi olla vähimmillään. Vähimmillään palvelutarpeen arviointien ja palvelusuunnitelmien tekeminen voi olla rutiininomaista ja pakonomaisesti tehtävää

työtä. Se mukaillee ajatusta selontekovelvollisuudesta, jonka voi nähdä tuottavan lisää sääntöjä ja ohjeistuksia sosiaalityöntekijän työhön. Tietotekniikka mahdollistaa sosiaalityön tuotteistamisen ja sen kautta kehitetään esimerkiksi kaavakkeita. Kaavake tekee sosiaalityöntekijän työstä helpo- poa ja näkyvää, mutta samalla ammattitaidon vaatimus vähenee. Lomakkeet, jotka on rakennettu valmiiden vaihtoehtojen varaan jättävät sosiaalityöntekijälle yhä vähemmän vapautta ajatella ja toimia asiakkaan toiveiden mukaan. Yhdyn Eräsaaren ajatukseen siitä, että lomakkeiden täyttämiseen ja tarkkojen ohjeistuksien mukaan tehtävään työhön tuskin tarvitaan yliopistokoulutusta. (Eräsaari 2014, 129–132).

Uudenkaupungin aikuissosiaalityöhön on kohdistunut myös paineita etuuskäsittelijän työsuhteen päättymisen vuoksi. Työnjako ja erityisesti toimeentulotukityön jakaminen palvelusihteereille on ollut haastavaa. Aikuissosiaalityön kehittämisen aikana aikuissosiaalityön tiimi on joutunut miettimään ensisijaisia asiakasryhmiä, joille tarjota asiakasaikoja. Näin on ollut pakko toimia, mutta päätökseen on suhtauduttava kriittisesti. On ongelmallista, jos aikuissosiaalityössä tavataan vain niitä asiakkaita, joiden kanssa työskentelyyn on mahdollisuus. Toisin sanoen he, jotka hyötyvät työskentelystä aktivoituakseen ja voimaantuakseen. Miten käy asiakkaiden, jotka ovat kaikista heikommassa asemassa? Jos tätä asiaa miettii tutkimuskysymyksen näkökulmasta, eli mitä se kertoo aikuissosiaalityöstä ja aikuissosiaalityön professiosta, on toiminnalle vaikea löytää perusteluja. Sosiaalityön tulee huolehtia huonompiosaisista ihmisistä. Jos sosiaalityössäkin joudutaan sulkemaan asiakkaita sen ulkopuolelle, ei heille välttämättä löydy enää muitakaan auttamispalveluja yhteiskunnan palvelujärjestelmästä.

Dokumentoinnin kehittämisen tarve nousee selvästi esiin tutkimuksen aineistosta. Aikuissosiaalityön tiimissä käyty keskustelu liittyy osittain uusien lomakkeiden käyttöönottoon, mutta myös dokumentoinnin parantamiseen. Kehittämisen aikana tiimi mietti useasti kirjaamisen yksityiskohtia, minne kirjataan mitään tietoa ja kuka kirjaa missäkin asiakasprosessin vaiheessa. Asiakkaiden tilanteen arvioimiseksi ja suunnitelmallisen sosiaalityön toteuttamiseksi dokumentointia tulisi tehdä Uudessakaupungissa enemmän. Valtakunnallisen kartoituksen mukaan sosiaalityöntekijöiden työajasta menee 26 % kirjaamiseen ja dokumentointiin (Blomberg & Kivipelto 2002, 30). Ero valtakunnalliseen tilanteeseen on suuri. Dokumentoinnin vaade liittyy yhtäältä sosiaalityön oikeudellistumiseen ja toisaalta sillä pyritään työntekijän ja asiakkaan oikeuksien turvaamiseen (Raunio 2011, 174–177). Sosiaalityö tehdään näkyväksi juuri dokumentoinnin kautta (Talvensola & Närhi & Karjalainen & Vanhainen-Valppula 2008, 34) ja se on tärkein sosiaalityön

väline työn perusteiden näkyväksi tekemiselle asiakkaille, kollegoille ja työntekijälle itselleen (Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005, 457).

Mitä dokumentoinnin kehittämisen tarve kertoo aikuissosiaalityöstä? Aikuissosiaalityön kehittämisen kannalta dokumentoinnilla on kahtalainen vaikutus. Sillä on merkitystä, onko dokumentointi hallinnollinen vai professionaalinen väline. Hallinnollisena välineenä dokumentaatio on tietojärjestelmän avulla toimivaa sosiaalityön suoritteiden määrällistä laskemista, joka rajaa aikaa varsinaisesta asiakastyöskentelystä. Kerättäessä informaatiota vain hallinnon tarpeisiin, se vähentää vuorovaikutukseen perustuvaa sosiaalityötä. Silloin sen voidaan ajatella olevan uhka sosiaalityön professionille. (Kuronen & Isomäki 2010, 190–191.) Suunnitelma hallinnollisena kontrolloijana ja pakollisena teknisenä toimenpiteenä vähentää sosiaalityön itsenäisyyttä ja rajaa työtä liikaa. Jos suunnitelmallisuudesta tulee mekaanista ongelmanratkaisua, jossa suunnitelma laaditaan mahdollisimman suppeana vain hallinnollisten ohjeistusten ja vaatimusten täyttämiseksi, unohtuu sosiaalityön tärkeät arvot kuten tunteet, yksilölliset kokemukset ja asiakkaan voimavarat. Suunnitelmallisuus muuttuu tällöin toimenpiteiden listaukseksi ja asiakkaan kanssa tehty yhteinen tavoitteiden asettelu unohtuu. Tämänlainen työskentelytapa voidaan nähdä julkisjohtamisen mukaisen vaikuttavuuden ja arvioinnin vaatimuksena, jonka taustalla on ajatus työn tehostamisesta. (Emt.) Tällöin aikuissosiaalityö professiona on vaarassa.

Toisaalta suunnitelmallisen sosiaalityön kannalta dokumentointi on ensiarvoisen tärkeää. Suunnitelmallisuus on parhaimmillaan asiakkaan tarpeista lähtevää, paneutuvaa, systemaattista ja joustavaa asiakastyön käytäntöä. Suunnitelmallisuus yhdistää asiakkaan kanssa työskentelyn eri vaiheet kokonaisuudeksi, joka palvelee asiakasta. (Liukko 2009, 29.) Ilmari Rostila (2001, 35) kuvaa sosiaalityötä tavoitteellisena ongelmanratkaisutyönä, jota ohjaa tavoitelähtöinen systemaattisuus. Tässä työssä korostuu asiakkaan kanssa yhdessä sovittu tavoitteenasettelu. Tavoitteiden lähtökohtana on yhteinen toimintasuunnitelma ja tavoitesopimus. Asiakasprosessi alkaa asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista, minkä pohjalta tehdään toimintasuunnitelma yhdessä asiakkaan ja hänen tarvitsemiensa palveluita tuottavien ammattihenkilöiden kesken. (Emt.)

Kankainen kuvaa tutkimuksessaan, miten hankeraporttien pohjalta työn toteuttamisen ihanemallin esteet liittyvät työn ulkoisiin tekijöihin. Tutkimuksen mukaan työntekijät kokivat työn niukan resursoinnin johtuvan ylemmän johdon arvostuksen puutteesta aikuissosiaalityötä kohtaan. (Kankainen 2012, 50.) Kankaisen mukaan työntekijöillä oli liian suuren työmäärän vuoksi työssään jatkuva kiire, työ oli pakkotahtista ja se jakautui liian moniin tehtäviin. Lisäksi työnte-

kijöiden työtä ei ollut organisoitu koulutuksellisen osaamisen mukaan. Ongelmana oli myös työn toimeentulotukipainotteisuus. (emt., 50.) Tämän tutkimuksen perusteella Uudenkaupungin aikuissosiaalityössä on hyvin samantyyppisiä haasteita.

Toimeentulotukityön ja aikuissosiaalityön yhteys

Toimeentulotukiasiakkaiden määrä on jäänyt pysyvästi korkeaksi 1990-luvun talouslaman myötä. Laman mentyä ohi, asiakkaat jäivät toimeentulotukiasiakkiksi, osittain työmarkkinoilla tapahtuneiden muutosten vuoksi. (Mäntysaari 2006, 130–131.) Ennen lamaa toimeentulotuen tarve kertoi usein syrjäytymisestä, jolloin sen tarve oli osa sosiaalityön tarpeen arviointia. Tilanne on myöhemmin muuttunut. Yhä useammin toimeentulotuen tarve liittyy ensisijaisten etuuksien riittämättömyyteen. (Raunio 2011, 266.)

Tässä tutkimuksessa yhdeksi kehittämiskohteeksi aineistossa nousi esiin toimeentulotukityön käytäntöihin liittyvät kehittämistarpeet. Uudenkaupungin aikuissosiaalityössä toimeentulotuen kehittäminen liittyi erityisesti ohjeistuksiin ja käytännön ongelmien ratkaisemiseen. Toimeentulotukityö näyttäytyy edelleen voimakkaasti osana aikuissosiaalityötä. Mitä se kertoo aikuissosiaalityöstä?

Toimeentulotukityön on todettu olevan ristiriitainen kokonaisuus aikuissosiaalityössä (Mäntysaari 1991, 169). Sen voi edelleen nähdä porttina aikuissosiaalityön asiakkuuteen, jonka kautta toimeentulotuen hakijan muut ongelmat tukevat esille (Blomgren & Kivipelto, 2012, 52). Aikuissosiaalityö tavoittaa toimeentulotukityön kautta suuren osan asiakkaistaan ja taloudelliset ongelmat ovat edelleen asiakkaan pääasiallinen syy sosiaalityöntekijän vastaanotolle tulemiselle. (Niskala 2008, 100–115.) Toimeentulotuki on siis edelleen tärkeä osa aikuissosiaalityötä.

Esitetty näkökulma avaa toimeentulotukityötä laajemmin eikä tarkoita, että pelkkä rahan jakaminen olisi vastaus aikuissosiaalityön asiakkaiden ongelmiin. Toisaalta tutkimuksen aineistosta nousi esille, että asiakkaan ohjautumisen kriteerit etuuskäsittelystä sosiaalityöntekijälle ovat Uudessa kaupungissa edelleen epäselvät. On vaikeaa antaa kattavaa ohjeistusta kriteereistä, joiden mukaan varata aika sosiaalityöntekijälle.. Toimeentulotukityön ja aikuissosiaalityön vahva yhteys elää edelleen. On mielenkiintoista nähdä, miten perustoimeentulotuen Kela -siirto vaikuttaa aikuissosiaalityön asiakkuuksiin tulevaisuudessa.

Toimeentulotukityötä voi myös problematisoida aikuissosiaalityön profession näkökulmasta. Toimeentulotukityö näyttäytyy yhtenä aktiivisen sosiaalipolitiikan välineenä siihen liittyvien sanktioiden kautta. Toimeentulotuki mielletään nykyään niin sanotuksi aktiivitueksi, jota voidaan alentaa seurauksena aktivointitoimenpiteistä kieltäytymisestä. (Karjalainen & Raivio 2010, 115–120.)

Ilmari Rostilan (1997) väitöstutkimuksessa todettiin, asiakkaan elämän aiheella alkavat ja päättyvät keskustelut sopivat psykososiaaliseen sosiaalityöhön. Raha-asialla alkavat ja päättyvät kommunikaatiotilanteet kuvaavat sen sijaan Rostilan mukaan sosiaalityöntekijän työtä toimeentulotukityönä. Sosiaalitoimiston sosiaalityössä on psykososiaalisen, sosiaalityön ohella toimeentulotukityön määrittämä sosiaalityön ulottuvuus. Tämä ulottuvuus ja työn osa sopii huonosti aikuissosiaalityön profession.

Aktivoiva sosiaalipolitiikka

Kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen on ollut kiinnostuksen kohteena sosiaalitoimen johdon ja kaupungin päättäjien suunnalta. Se nousi myös toimintatutkimuksessa kehittämistarpeeksi. Jos kuntouttava työtoiminta kehittämisen kautta edelleen näyttäytyy asiakkaan hoidon ja kuntoutumisen keinona eikä pelkästään aktivoivan sosiaalipolitiikan välineenä, voi sen nähdä olevan sosiaalityön näkökulmasta tärkeää ja hyvää. Tällöin kuntouttava työtoiminta on asiakkaan hyvinvointia ja osallisuutta edistävää.

Pääkaupunkiseudulla tehdyn laajan empiirisen tutkimuksen mukaan kuntouttava työtoiminta on pikemminkin sosiaalipoliittinen kuin työllisyyspoliittinen toimenpide. Tutkimusraportissa kuvataan, miten työtoiminta parhaimmillaan tuo myönteisiä asioita asiakkaiden elämään ja parantaa heidän elämäntilannettaan. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 69.) Tutkimuksen perusteella tämä elämänhallintaan liittyvä muutos on selvästi työllistymisen lisäksi tärkeä tavoite. Kuntouttava työtoiminta voi olla myös sosiaalisen kuntoutuksen väline, jonka avulla asiakkaan päivärytmi säännöllistyy ja hänen sosiaalinen elinpiirinsä laajenee. Aikuissosiaalityön osana kuntouttava työtoiminta voi olla parhaimmillaan juuri asiakkaan elämäntilanteen selkeyttävä ja suunnitelmalliseen sosiaalityöhön kuuluva toiminta.

Kuntouttavan työtoiminnan lain sisältämien toimenpiteiden tavoitteena on edistää työttömien työllistymistä ja aktivoita ja kuntouttaa pitkään työttömänä olleita. Tavoitteen taustalla on ajatus omaehtoisen aktiivisen toiminnan kautta elämänhallinnan, työkyvyn, elämänlaadun ja aktiivi-

suuden lisääminen, mitkä vaikuttavat myönteisesti työmarkkinavalmiuksiin (Ala-Kauhaluoma & Keskitalo & Lindqvist & Parpo, 2004, 23). Uudenkaupungin työpajatoiminnan voi nähdä pyrkivän juuri tähän. Varsinkin nuorten kohdalla tavoitteita toiminnassa on useita.

Toisenlainenkin näkökulma aktivointityöhön on. Sosiaaliturvan vastikkeellisuutta voidaan pitää aktiivisen sosiaalipolitiikan ilmentymänä. Sen keskeisenä osana on velvoittava ja sanktioitu työhön- tai toimenpiteeseen kuten kuntouttavaan työtoimintaan osoittaminen. Aktivointi on osa työttömien kanssa työskentelyä, jossa se nähdään työllistymisen edistämisen, työllisyyden parantamisen ja syrjäytymisen ehkäisyn välineenä. Sanktiointi on laajentunut koskemaan työvoimapolitiikan ohella myös viimesijaista sosiaaliturvaa. Tästä esimerkkinä ovat tilanteet, joissa työtön voi menettää työttömyysturvansa tai hänen toimeentulotukeaan voidaan alentaa, kun hän kieltäytyy työstä tai työvoimapoliittisesta toimenpiteestä. Aktiivinen sosiaalipolitiikka näkyy kuntien osalta myös siinä, että niitä vastuutetaan pitkäaikaistyöttömien työllistämisestä siirtämällä passiivisen työmarkkinatuen rahoitusvastuuta niille. (Lahti 2007, 195–201.) Mitä tämän tyyppinen ajattelu ja toimintatapa tarkoittavat aikuissosiaalityön profession näkökulmasta?

On esitetty, että tämän tyyppinen työ on sosiaalityössä vastuuttava kontrolli- ja liittämistehtävä, joka on aktiivisen sosiaalipolitiikan tuoma vaade. Yhteiskunnallinen keskustelu ja johtajien arvostus kohdistuu usein tähän sosiaalityön aktivoivaan puoleen. Tämän vuoksi se nousee usein myös aikuissosiaalityön kehittämisen kohteeksi. Tällöin toinen yhteiskunnallinen orientaatio eli huollollinen orientaatio, jota Juhila (2006, 151–17) kuvaa huolenpitosuhteeksi jää taustalle. (Kankainen 2012, 5-56). Tästä aiheutuu Kankaisen (2012, 5-56) kuvailema tilanne, jossa tietyt asiakkaat, joiden kuntoutuminen työelämään ei ole realistien tavoite, joutuvat turhaan aktivoivan työn kohteeksi.

Juhila (2006, 262) on todennut, että asiakkaan ja työntekijän väliseen suhteeseen vaikuttaa vahvasti poliittinen päätöksenteko, hallinto ja julkisuus. Nykyinen yhteiskunnallinen tilanne ja Sipilän hallitusohjelma korostavat työllisyyttä ja vahvaa julkista taloutta. Tästä johtuen sosiaalityössä saattaa korostua entistä voimakkaammin työllisyyden tavoittelu, josta seuraa yhteiskuntaan liittämisen ja kontrollin elementtien vahva läsnäolo aikuissosiaalityön käytännöissä. Tämä saattaa aiheuttaa ristiriidan aikuissosiaalityöntekijöille. Välimaa (2011, 145) on todennut aikuissosiaalityöntekijöiden käyttävän paljon pitäisi- puhetta. Silloin sosiaalityöntekijät käsittelevät puheensa ongelmaa ja jännitettä, joka syntyy ristiriidasta toteutettavan sosiaalityön ja ammattietiikan mukaisen sosiaalityön välille. Ihannetyö on myös sitä, minkä sosiaalityöntekijät näkevät Väli-

maan tutkimuksen kohdalla työttömien aikuisasiakkaiden elämäntilanteen vaativan. Haaste syntyy kunnallisen sosiaalitoimen instituution reunaehtojen salliman huonon sosiaalityön ja ideaalin eli hyvän ammattietiikan mukaisen sosiaalityön välille. (Välimaa 2011, 145.) Pitäisi-puhe oli havaittavissa myös tutkimustyön aineistossa. Sen mukaan aikuissosiaalityöntekijät kokevat aikapaineen vaikuttavan sekä suunnitelmallisen sosiaalityön toteuttamiseen negatiivisesti että menetelmien vähyyteen.

Yhteistyön kehittäminen

Toimintatutkimuksessa nousi esiin yhdeksi kehittämiskohteeksi yhteistyö. Uuden sosiaalihuoltolain vaatimus suunnitelmallisen sosiaalityön toteuttamisesta yhteistyössä asiakkaan kanssa toimivien ammatti-ihmisten kesken on keskeistä. Aikuissosiaalityössä on näkynyt Hännisen ja Karjalaisen kuvaama (2007, 166) poiskäännyttämisen kulttuuri. He kuvaavat sitä toimintana, jossa viranomaiset siirtävät vaikeammat ongelmat muiden viranomaisten ratkaistavaksi ja vastattavaksi. Aikuissosiaalityöhön on ohjattu ja sinne on ohjautunut ne asiakkaat, joiden ensisijaiset palvelut ovat olleet toimimattomia. Aikuissosiaalityössä on harvoin välineitä näiden asiakkaiden kanssa toimimiseen ja tämän vuoksi työ on usein perustarpeista huolehtimista. Tällöin aikuissosiaalityön voi kuvata Hännisen ja Karjalaisen kuvaamana ”viimeisenä pysäkinä palveluverkossa”. (Hänninen & Karjalainen 2007, 166.)

Tämän tutkimuksen perusteella aikuissosiaalityö toimii parhaimmillaan yhteistyössä asiakkaan elämässä olevien auttavien tahojen kanssa ja aikuissosiaalityöntekijät toivovat uuden lain mahdollistavan työskentelyn vielä paremmin. Tämänlainen työskentelytapa on aikuissosiaalityötä parhaimmillaan ja toimivimmillaan. Vähimmillään yhteistyö saattaa taantua paperilla esitettäväksi yhteistyöksi, jota aineistossa kuvattiin epäluulona sitä kohtaan, saapuisivatko yhteistyötahot kuitenkin kutsuttuna esimerkiksi palvelutarpeen arviointeihin.

Aikuissosiaalityön profession näkökulmasta asumispalveluhakemusten käsittely yhteisessä ryhmässä antaa mahdollisuuden arvioida asiakkaan palvelutarvetta moniammatillisesti, joka todennäköisesti hyödyttää asiakasta aiempaa toimintamallia paremmin. Tällöin asiakkaan tilanteen paremmin kohtaava palvelu mahdollistuu. Vaarana on, että kuntien kipuilla talouden kanssa sosiaalihuoltolain mukaiset asumispalvelupäätökset lisääntyvät, koska näissä tapauksissa kunta saa periä palvelusta asiakasmaksun. Toisaalta työskentelyyn asumispalvelupäätösten kanssa vaikuttaa uuden sosiaalihuoltolain vaatimus entistä vahvemman asiakkaan edun huomioimisesta. Laissa todetaan, että jos henkilöllä on muun lain nojalla oikeus sosiaalihuollon saamiseen, on

sovellettava niitä säännöksiä, jotka parhaiten toteuttavat asiakkaan etua. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Uusi sosiaalihuoltolaki pyrkiikin asettamaan reunaehdoja, jotka mahdollistavat toimintatavan, jonka aikuissosiaalityöntekijät itsekin näkevät työn parhaimmaksi toteuttamistavaksi.

Yhtenä näkökulmana yhteistyön toteutumiseen on, että kaikkien asiakkaiden palvelutarpeet eivät vaadi niin sanottua verkostomaista työskentelytapaa. Asiakkaan palvelutarve voi olla hoidettavissa myös sektoroidussa ja ammatillisesti ositetussa palvelussa varsin hyvin. Verkostoituvaa työmallia tarvitaan silloin, jos asiakkaan palvelutarve vaatii asiantuntemuksen yhdistämistä. On tärkeää nähdä, että yhteistyö ja verkostot eivät ole ratkaisu kaikkeen ja asiantuntija pystyy huolehtimaan tietyissä tapauksissa myös itsenäisesti asiakkaidensa palveluista. (Arnkil & Eriksson & Arnkil 2007, 221–223)

Rakenteellisen sosiaalityön näkymättömyys

Uudessa sosiaalihuoltolaissa määritellään rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluvan 1) sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottamisen. Tällä tarkoitetaan tietoa asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista. Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluvat 2) tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi ja 3) sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan mukaan rakenteellisen sosiaalityön kautta on välitettävä tietoa sosiaalisesta hyvinvoinnista ja sosiaalisista ongelmista. Sosiaalihuollon asiantuntemusta pyritään hyödyntämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Tarkoituksena on, että sosiaalityön kokemusta ja asiantuntemusta sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavista asioista voidaan hyödyntää kunnissa tapahtuvassa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Tavoitteena on, että sosiaalityö tuottaa tietoja sosiaalihuollon asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä. Rakenteellisella sosiaalityöllä pyritään tekemään näkyväksi asiakkaiden ongelmia, tarpeita ja vahvuuksia, jolloin toimenpiteitä voidaan kohdentaa vaikuttavasti ja tuloksellisesti. Lisäksi tarkoituksena on, että sosiaalityön kautta voidaan valmistella päätöksentekoa varten tavoitteellisia toimia ja toimenpide-ehdotuksia. Taustalla on ajatus siitä, että rakenteellisen sosiaalityön avulla

kuntalaisten asuin- ja toimintaympäristöjä pystytään kehittämään sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. (STM 2015d.)

Uudenkaupungin aikuissosiaalityön kehittämisessä ei rakenteellinen sosiaalityö noussut esille. Aikuissosiaalityön näkökulmasta ensisijaiset kehittämiskohteet liittyvät kiinteämmin asiakastyöhön ja päivittäiseen työhön. On myös todennäköistä, että tämä kuvastaa sitä tosi asiaa, että sosiaalityöntekijät eivät ole ottaneet vielä rakenteellista sosiaalityötä omakseen. Mitä tämä kertoo aikuissosiaalityöstä professiona? Parhaimmillaan aikuissosiaalityöntekijät osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tuovat näkyväksi asiakkaiden tarpeet ja niiden yhteiskunnalliset kytkökset. Vähimmillään aikuissosiaalityöntekijät tyytyvät kehittämään olemassa olevilla resursseilla omaa sisäistä työtään. Ainakaan vielä Uudessakaupungissa sosiaalityöntekijät eivät ole ottanut rakenteellista sosiaalityötä omaksi kehittämiskohteekseen.

7. LOPUKSI

Tämän tutkielman keskiössä on ollut kehittäminen. Olen pohtinut tutkimuksen aikana useasti, mistä käsin kehittämistarpeet nousevat ja kenen intressiä ne ajavat. Olen pohtinut myös sitä, miten kehittämisessä näkyvät hallinnon vaatimukset. Onko sillä merkitystä, kenen tarpeista kehittäminen lähtee?

Kehittäminen lähtee aina jonkun intressistä käsin. Tässä tapauksessa yhtenä intressinä on ollut tutkijan halu lähteä toteuttamaan toimintatutkimusta työyhteisössä. Lisäksi oma intressini on ollut kehittää aikuissosiaalityötä vastaamaan niihin tarpeisiin, jotka olen havainnut tehdessäni kehittämistyötä Uudessakaupungissa aikuissosiaalityön asiakasryhmän kanssa. Kehittämiselle on ollut muitakin intressejä. Sosiaalitoimen johdon intressit ovat liittyneet yhteistyön sujuvuuteen, työn tehostamiseen ja taloudellisuuteen. Esimerkiksi tehostettu työskentely rajapintojen kanssa, aktivointityöskentelyn parantaminen ja työkykyarviointeihin ja eläkehakuasiakkaisiin liittyvät näihin.

Tutkimusprosessi on ollut mielenkiintoinen ja haastava. Oma aikatauluni tutkielman suhteen aiheutti haasteita. Aikaa toimintatutkimuksen kaikkien vaiheiden läpivientiin olisi tarvittu enemmän. Haasteena oli myös se, että olin koko toimintatutkimusjakson samaan aikaan työssä

sosiaalityöntekijänä, jolloin asioiden kirjaaminen ja niiden pohtiminen oli haastavaa. Toisaalta se antoi mahdollisuuden olla osa kehittäjäryhmää vahvemmin ja esimerkiksi päiväkirja-aineisto oli analyysivaiheessa todella hyödyllinen.

Työskentelyni aikaisemmissa kehittämishankkeissa antoi mielestäni hyvän pohjan toimintatutkimuksen toteuttamiselle. Ilman aiempaa työkokemusta ja kehittämisen taitoa, en usko, että olisin saanut toimintatutkimusta vietyä eteenpäin. Analyysi- ja johtopäätösvaiheessa koin toisaalta haasteeksi päästä ulkopuoliseen tutkijan rooliin ja siksi ne olivat vaiheina myös haastavia. Jouduin pitämään tarkasti mielessä, miten suhtaudun aineistoon mahdollisimman objektiivisesti, koska oma ääneni kuului siinä toisten mukana vahvasti.

Aikuissosiaalityö on yhteiskunnallisen kontekstinsa kautta jatkuvien muutospaineiden kohteena. Sosiaalityössä pitää arvioida erilaisten muutostekijöiden vaikutuksia omaan työhön ja asiakkaiden ja kansalaisten elämään. (Kankainen 2012, 110.) Jatkotutkimusehdotukset liittyvät suurten muutosten kuten toimeentulotuen Kela-siirron vaikutusten näkymiseen asiakkaiden elämässä ja arjessa. Yhteiskunnallisten muutosten vaikutukset tulisi voida kertoa päättäjille, jotta jatkossa asiakkaiden ääni saataisiin vahvasti mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Näen, että sosiaalityöntekijöillä on vahva rooli, jotta asiakkaiden ääni tulee kuuluviin. Jatkotutkimusaiheeksi voidaan nostaa myös kysymys uuden sosiaalihuoltolain vaikutuksista aikuissosiaalityön asiakkaiden elämään ja aikuissosiaalityön arkeen. Miten työntekijät ja asiakkaat kokevat asioiden muuttuneen ja onko muutoksilla ollut vaikutusta asiakkaiden avun ja tuen saantiin?

Tutkimusprosessi on opettanut paljon. Yksi tärkeimmistä opeista on ollut se, että tutkimuksellinen kehittämistoiminta, toimintatutkimus ja käytäntötutkimus ovat tulevaisuudessa yhä tärkeämpiä. Uuden sosiaalihuoltolain mukaisesti sosiaalityön tulisi tuottaa myös tutkimuksellista tietoa. (STM 2015d.) Tätä tehtävää olen pyrkinyt täyttämään tämän tutkielman osalta. Samankaltainen näkemys ja vaatimus on ollut mielessäni tutkimusta tehdessäni, joten olen pyrkinyt tuottamaan tietoa, josta Uudenkaupungin aikuissosiaalityön asiakkaat, kuntalaiset ja päätöksentekijät voivat hyötyä.

LÄHTEET

Ala-Kauhaluoma, Mika & Keskitalo, Elsa & Lindqvist, Tuija & Parpo, Antti (2004) Työttömien aktivointi. Kuntouttava työtoiminta - lain sisältö ja vaikuttavuus. Lain arviointitutkimuksen loppuraportti. Stakes, tutkimuksia 141. Helsinki: Stakes.

Aluehallintovirasto. Nuorten työpajatoiminta. <https://www.avi.fi/web/avi/avustukset-nuorten-tyopajatoimintaan#.VeR7MPntmko>. Viitattu 17.3.2015.

Arnkil, Tom Erik & Eriksson, Esa & Arnkil, Robert (2000) Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Stakes. Raportteja 253.

Blomgren, Sanna & Kivipelto, Minna (2012) Valtaistus. Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kartoitus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportteja 27/2012. www.julkari.fi/handle/10024/80404. Viitattu 12.2.2015.

Eräsaari, Leena (2014) Sosiaalityö markkinoilla. Teoksessa Haverinen Riitta & Kuronen Marjo & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Vantaa: Hansaprint Oy, 125–140.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Europaeus, Maarit & Koivisto, Outi (2009) Aikuissosiaalityön helmet Tampereen seutukunnassa. Tampereen seudun aikuissosiaalityön kehittämishankkeen AKSELI:n loppuraportti. Osa II. (6/2007 – 10 /2009).

Evans, Tony & Hardy, Mark (2010) Evidence and Knowledge for Practice. Polity Press.

Heikkinen, Hannu L.T. & Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti (1999) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: WSOY.

Heikkinen, Hannu L. T. (2006) Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Hannu L.T. Heikkinen & Esa Rovio & Leena Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 16–38.

Heikkinen, Hannu L.T. & Rovio, Esa & Kiilakoski, Tomi (2006) Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa Hannu L.T. Heikkinen, Esa Rovio & Leena Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 78–93

Heinonen, Taina & Mustonen, Mari (2006) Viimesijaisen viimesijaista sosiaalityötä? Aikuis-sosiaalityön toiminnan kehykset ja niiden pohjalta rakentuva työnkuva. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Heinonen Tuula & Spearman Len (2001) Social work practice. Problem solving and beyond. Toronto: Irwin Publishing Ltd.

Horsma, Teija & Jauhiainen, Elina (toim.) (2004) Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisu.

Huovinen, Terhi & Rovio, Esa (2008) Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Hannu L.T Heikkinen & Esa Rovio & Leena Syrjälä (toim.) (2006) Toiminnasta tietoon – Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko (2007) Tarve harkinnassa. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen & Kirsi-Marja Lehtelä (toim.) Pääsy kielletty. Helsinki: Stakes, 157–191.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.) (2008) Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino.

Jouttimäki, Päivi & Kangas, Sari (2011) Johdanto. Teoksessa Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportti. Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Työpapereita 2011:1, 10–14.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.). Tampere: Vastapaino, 14–47.

Kalliola, Satu (1996) Lewiniläinen ryhmäpäättös kunnallishallinnon työyhteisöissä. Tutkimus yhteistoiminnasta ja toimintatutkijan kenttätöystä. Sarja T-julkaisuja 15. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.

Kananoja, Aulikki (2010) Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Aulikki Kananoja & Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.). Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 21–28.

Kankainen, Leila (2012) Aikuissosiaalityön haasteet. Institutionaalinen näkökulma kehittämishankkeiden kuvaamaan sosiaalityöhön. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatin tutkimus. Tampereen yliopisto.

Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (toim.) (2005) Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:13. Helsinki.

Karjalainen, Jouko & Raivio, Helka (2010) Toimeentulotuen jakolinjat. Teoksessa Sakari Hänninen & Elina Palola & Maija Kaivonurmi (toim.). Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 111–137.

Karjalainen, Vappu & Karjalainen, Jarno (2010) Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 38/2010. Helsinki: Ylipistopaino.

Karvinen, Synnöve (1993) Reflektiivinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Riitta Granfelt ym. Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto, 15–51.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve (2009) Postmoderni sosiaalityö. Teoksessa Mikko Mäntysaari & Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juväskylä: PS-Kustannus, 131–159.

Kotro, Helena (2008) Aikuissosiaalityön areenat. Kehittämishankkeen loppuraportti. Socom. Kaakkois-Suomen Sosiaalialan Kehittämiskeskus.

Krank, Arja (2015) Uusi sosiaalihuoltolaki uudistaa aikuissosiaalityön. Tesso. Luettu 30.4.2015. <http://tesso.fi/artikkeli/uusi-sosiaalihuoltolaki-uudistaa-aikuissosiaalityon>.

Kuhalainen, Anni (2007) Tampereen kaupunkiseudun seutukehittäjähanke 5/2006 – 6 /2007. Tampere, Nokia, Ylöjärvi, Kangasala, Lempäälä, Pirkkala ja Vesilahti. Aikuissosiaalityön loppuraportti. Tampere: Pikassos.
http://pikassos.fi/images/stories/hankkeet/aik_sos_hankkeet/aikuissos_loppuraportti.pdf.

Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta/tyotoiminnan-sisalto/>. Viitattu 4.1.2015.

Kuronen, Marjo & Isomäki, Hannakaisa (2010) Parempaa sosiaalityötä vai teknologian orjuutta? - Ihmisläheisen tietojärjestelmien kehittämisen mahdollisuudet sosiaalityössä. Teoksessa Anneli Pohjola & Aino Kääriäinen & Sirpa Kuusisto-Niemi (toim.) Sosiaalityö, tieto ja teknologia. Jyväskylä: PS-kustannus, 185-209.

Kuula, Arja (1999) Toimintatutkimus. Kenttätöytä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kuusisto-Niemi, Sirpa & Kääriäinen, Aino (2005) Hiljaisen tiedon vallasta näkyvän tiedon valtaan – puheenvuoro tiedon näkyväksi tekemisen puolesta. Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. Vol 13 (4), 452-460.

Lahti, Tuukka (2007) Ei edes työtön. Teoksessa Sakari Hänninen & Jouko Karjalainen & Kirsi-Marja Lehtelä (toim.) Pääsy kielletty. Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva. Helsinki: Stakes, 192–211.

Lindström, Kari (2002) Työkonferenssimenetelmä. Teoksessa Kari Lindström & Anneli Lepänen (toim.) Työyhteisön terveys ja hyvinvointi. Työterveyslaitos Helsinki. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy, 132–142.

Liukko, Eeva (2006) Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. SOCCA & Heikki Waris -instituutti. Julkaisuja 9/2006.

Liukko, Eeva (2009) Perussosiaalityön mahdollisuuksia – helsinkiläisten projektien näkökulmia sosiaalityön ammatillisiin käytäntöihin. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Lähdesmäki, Tuuli & Hurme, Pertti & Koskimaa, Raine & Mikkola, Leena & Himberg, Tommi. Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. www.jyu.fi/mehu. Viitattu 20.8.2015.

Matthies, Aila-Leena (1993) Epävirallinen ja virallinen sosiaalityön modernisaatiossa. Teoksessa Riitta Granfelt & Harri Jokiranta & Synnöve Karvinen & Aila-Leena Matthies & Anneli Pohjola (toim.) Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 97–130.

Mäntysaari, Mikko (1991) Sosiaalibyrokraatia asiakkaiden valvojana. Byrokratiatyö, sosiaalinen kontrolli ja tarpeitten sääntely sosiaalitoimistoissa. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 51. Tampere: Vastapaino.

Mäntysaari, Mikko (2006) Syrjiikö sosiaalityö? Teoksessa Tuula Helne & Markku Laatu (toim.) Vääryyskirja. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy, 115-132.

Niskala, Asta (2008) Salatusta suhteesta kahden kimppaan. Analyysi sosiaalityön prosessin rakentumisesta. Acta Universitatis Lapponiensis 150. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Nuorten työpajatoiminta. http://uusikaupunki.fi/template_1.asp?id=1919. Viitattu 16.5.2015.

Närhi, Kati & Talvensola, Sivi & Valppu-Vanhainen, Anne & Karjalainen, Juhani (2009) Aikuissosiaalityö muutoksessa? Keski-Suomen maakunnan aikuissosiaalityön kehittämishankkeen loppuraportti. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, raportteja 22. TEKEVÄ.

Oevermann, Ulrich (2009) Die Problematik der Strukturlogik des Arbeitsbündnisses und der Dynamik von Übertragung und Gegenübertragung in einer professionalisierter Praxis von Sozialarbeit. Teoksessa: Roland Becker-Lenz, Stefan Busse, Gudrun Ehlert, Silke Müller (Hrsg.)

Professionalität in der Sozialen Arbeit. VS Verlag für sozialwissenschaften, Wiesbaden 2009, 113 -142. Suomentanut Ilmari Rostila.

Ote työstä luo tulevaisuutta http://uusikaupunki.fi/template_1.asp?id=1993&startdepth=17
Viitattu 1.7.2015.

Raitakari, Suvi (2002) Sosiaalityö marginaalistasuus – Asiakkuus ja asiantuntijuus modernin ja postmodernin tulkintakehyksessä. Teoksessa Kirsi Juhila & Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 44–62.

Raivio, Helka (2009) Kuuma-kuntien ja Hyvinkään kaupungin aikuissosiaalityön kehittämishanke 2007 – 2009. Järvenpää: Sosiaalitalo.
http://www.sosiaalitalo.fi/ep/tiedostot/ailake_loppuraportti.pdf. Viitattu 11.5.2015.

Rauhala, Lauri (2005) Hermeneuttisen tieteenfilosofian analyyseja ja sovelluksia. Helsinki: Yliopistopaino.

Raunio Kyösti (2011) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Rostila, Ilmari (2001) Tavoitelähtöinen sosiaalityö; voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 17.4.2015.

Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari (2010) Tapaus ja tutkimus = Tapaustutkimus? Teoksessa Juhani Aaltonen & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Juva: WS Bookwell Oy, 189–199.

Schön, Donald (1983/1991) The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. London: Maurice Temple Smith. (Alkuperäisteos 1983.)

Skyttä, Antti (2005) Tiimitys ja sen läpivienti. Matkalla kohti matalampia organisaatioita. Innotiimi Oy: Otava 2005.

SOIHTU (2011) Sosiaali- ja terveystieteiden strategia 2012-2016.

http://uusikaupunki.fi/docs/strategiat%20ja%20suunnitelmat/Soihtu_sos_ja_terveys_strategia2012_2016.pdf Viitattu 15.4.2015.

Syvänen, Sirpa (2003) Työn paineet ja puuttumattomuuden kustannukset. Tutkimus sisäisen tehottomuuden lähteistä ja vaikutuksista, esimerkkitapauksena kuntien sosiaalitoimen vanhustalveluja tuottavat työyhteisöt. Akateeminen väitöskirja [verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto, kunnallistieteiden laitos. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67220/951-44-5704-8.pdf?sequence=1>.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö (2015a) Perustoimeentulotuen myöntämisen siirto Kelalle. <http://www.stm.fi/vireilla/toimeentulotuen-kasittelyn-siirto-kelalle> Viitattu 20.3.2015.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö (2015b) Uusi sosiaalihuoltolaki ja siihen liittyvät keskeiset muut lainsäädäntömuutokset. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-sosiaalihuoltolaki-ja-siihen-liittyvat-keskeiset-muut-lainsaadantomuutokset. Viitattu 21.8.2015.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö (2015c) Perustoimeentulotuen myöntämisen siirto Kelalle. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/perustoimeentulotuen-myontaminen-ja-maksaminen-siirtyvat-kelalle-vuoden-2017-alussa. Viitattu 21.8.2015.

STM, Sosiaali- ja terveysministeriö. (2015d) Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. <http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b>. Viitattu 19.8.2015.

Talentia (2015) Lausunto toimeentulotuesta annetun lain ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta (HE 358/2014).

http://www.talentia.fi/materiaalit/lausunnot_ ja_kannanotot/lausunnot_ ja_kannanotot_2015/toimeentulotuen_kela-siirto. Viitattu 10.3.2015.

Talvensola, Sivi & Närhi, Kati & Karjalainen, Juhani & Valppu-Vanhanen, Anne (2008) Aikuissosiaalityön arki, Aikuissosiaalityön alan ammattilaisten työ ja tehtävät Keski-Suomen maakunnassa. Keski-Suomen osaamiskeskus Koske. Raportteja 14.

THL (2013) Kaste-ohjelma. <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/kaste-ohjelma>. Viitattu 15.1.2015.

THL (2015) **Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointi.**

<http://www.thl.fi/fi/web/maatoksenteke-talous-ja-palvelujarjestelma/vaikuttavuus/aikuissosiaalityon-vaikuttavuuden-arviointi>. Viitattu 1.8.2015.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi tutkimuksen välineinä. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_verkkoversio040413.pdf.pdf#overlay-context=fi/ohjeet-ja-julkaisut. Viitattu 18.8.2015.

Uudenkaupungin kaupunki (2012) Vuoden 2013 talousarvio ja taloussuunnitelma 2013–2015.

http://uusikaupunki.fi/docs/Talous/Talousarvio_2013_ja_taloussuunnitelma_pohja_VIRA.pdf
Viitattu 1.2.2015.

Uudenkaupungin kaupunki (2014) Vuoden 2015 talousarvio ja taloussuunnitelma 2015–2017.

http://uusikaupunki.fi/docs/Talous/Talousarvio_2015_ja_taloussuunnitelma_pohja_VIRA.pdf
Viitattu 14.4.2015.

Vakka-Suomen hyvinvointitilinpäätös (2013) http://uusikaupunki.fi/docs/sote/Vakka-Suomen_Hyvinvointitilinpaaatos_2012.pdf. Viitattu 19.5.2015.

Väestötietojärjestelmä. Suomen asukasluku kuukausittain. Elokuu 215.

<http://vrk.fi/default.aspx?docid=8858&site=3&id=0> Viitattu 3.10.2015.

Väisänen, Raija & Hämäläinen, Juha (toim.) (2008) Aikuissosiaalityö kunnan palvelujärjestelmässä. Tutkimus aikuissosiaalityön yleisestä luonteesta, tiedosta ja toiminnasta. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja A. 6:2008. Lappeenranta.

Välimaa, Outi (2011) Kategoriat ongelman selontekoina. Pitkäaikaistyöttömyydestä neuvottelminen ja sen rakentuminen haastattelupuheessa. Tampere: Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 1589.

Lainsäädäntö (<http://www.finlex.fi/fi/laki/>)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001).

Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301).

Sosiaalihuoltolaki (17.9.1984/710).